

VN-COMITÉ VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND

**Onderzoek van de rapporten van de Lidstaten in
uitvoering van artikel 44 van het Verdrag**

Gecombineerd vijfde en zesde periodiek rapport voorzien in 2017

België

Juli 2017

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	3
KERNGEGEVENS	4
I. ALGEMENE TOEPASSINGSMAATREGELEN	5
A. Wetgeving.....	5
B. Coördinatie	5
C. Actieplannen	6
D. Toewijzing van de middelen.....	9
E. Gegevensverzameling	9
F. Vorming	9
G. Samenwerking met het maatschappelijk middenveld	10
H. Bedrijven en kinderrechten.....	10
II. ALGEMENE BEGINSELEN	12
A. Non-discriminatie : uitgesplitste gegevens	12
B. Het belang van het kind	12
C. Eerbied voor de mening van het kind	12
III. GEZINSLEVEN EN VERVANGENDE BESCHERMING	14
A. Voorschoolse Kinderopvang	14
B. Jeugdhulp.....	15
IV. HANDICAP, GEZONDHEID EN WELZIJN	21
A. Kinderen met een handicap	21
B. Schadelijke traditionele gebruiken	24
C. Geestelijke gezondheid en kinderen geplaatst in psychiatrische inrichtingen.....	25
D. Gezondheid en gezondheidsdiensten.....	26
E. Levensstandaard	28
V. ONDERWIJS, VRIJETIJDSEBESTEDING EN CULTURELE ACTIVITEITEN...	32
A. Recht op onderwijs	32
B. Rust, vrijetijdsbesteding, recreatie en culturele activiteiten	38
VI. BIJZONDERE BESCHERMINGSMAATREGELEN	41
A. Kinderen in migratie	41
B. Niet-begeleide minderjarigen	42
C. Kinderen in conflict met de wet	45
VII. TENUITVOERLEGGING FACULTATIEF PROTOCOL INZAKE DE VERKOOP VAN KINDEREN, KINDERPROSTITUTIE EN KINDERPORNOGRAFIE	50

**VIII. TENUITVOERLEGGING FACULTATIEF PROTOCOL BETREFFENDE
DE BETROKKENHEID VAN KINDEREN IN GEWAPENDE CONFLICTEN..... 51**

IX. RATIFICERING INTERNATIONALE MENSENRECHTENINSTRUMENTEN 51

INLEIDING

België is vereerd dit gecombineerd vijfde en zesde periodieke rapport voor te leggen aan het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties (hierna: het Comité). Dit rapport omvat informatie met betrekking tot de opvolging van de in 2010 aangenomen slotbeschouwingen inzake België en inzake de ontwikkelingen in het kader van de toepassing van het Verdrag inzake de rechten van het kind (VRK) en de Facultatieve Protocollen erbij, van juli 2010 tot juni 2017.

De redactie van dit rapport werd gecoördineerd door het secretariaat van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK), in nauwe samenwerking met de leden van het intergouvernementeel orgaan van de Commissie en op basis van bijdragen van de administraties. Er werd beroep gedaan op de inzichten van het maatschappelijke middenveld via hun vertegenwoordiging in het onafhankelijk adviesorgaan van de NCRK.

De herziening van de algemene richtlijnen inzake de periodieke rapporten heeft de omvang van de rapporten aanzienlijk beperkt. Het is dan ook onmogelijk om alle ontwikkelingen inzake de kinderrechten in België tot hun recht te laten komen. Gelet op de ondeelbaarheid van de kinderrechten, suggereerde het adviesorgaan van de NCRK zeven thema's te belichten die prioritair worden geacht in het Belgische kinderrechtenlandschap, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen: migratie, armoede, participatie in de gedwongen hulpverlening, jeugdhulp en geestelijke gezondheidszorg, handicap, onderwijs en justitie.

Dit advies werd gevolgd door het intergouvernementeel orgaan, dat er een achtste thema aan toevoegde: "een geïntegreerd kinderrechtenbeleid". Deze thema's liggen aan de basis van voorliggend rapport. België verheugt zich erover aanvullende informatie voor te stellen aan het Comité naar aanleiding van de vragen vóór en tijdens de hoorzitting.

Het ontwerp van rapport werd in februari 2017 aan het NCRK-adviesorgaan voorgesteld. Uit het formeel en publiekelijk uitgebracht advies dat is voortgevloeid uit de besprekingen binnen het adviesorgaan, blijkt onder andere dat het rapport meer systematisch de punten ter verbetering alsook de knelpunten in dit opzicht had kunnen vermelden, alsook had kunnen verduidelijken of de toegewezen financiële middelen voldoen om de instrumenten aangenomen ter bevordering van de kinderrechten in werking te stellen. Het NCRK-intergouvernementeel orgaan heeft kennis genomen van de opmerkingen van het adviesorgaan en het ontwerp van rapport werd desgevallend aangepast om er meerdere in aanmerking te nemen.

Het is van belang erop te wijzen dat België naar aanleiding van zes opeenvolgende staatshervormingen is geëvolueerd naar een unieke federale structuur (cf. *common core document*). Er bestaat geen hiërarchisch onderscheid tussen het federale niveau en de gefedereerde entiteiten (gemeenschappen en gewesten). De tenuitvoerlegging van het VRK en de Protocollen wordt gewaarborgd door de verschillende beleidsniveaus, naargelang hun bevoegdheden.

KERNGEGEVENS

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §22; CRC/C/OPSC/BEL/CO/1, §8]

Het is een moeilijke opdracht om de effectiviteit van kinderrechten in enkele cijfers te vatten. Toch zijn statistische gegevens een belangrijk meetinstrument, voor zover ze in een correcte context worden gebracht.

In antwoord op de Slotbeschouwingen van het Comité met betrekking tot de gegevensverzameling op nationaal niveau, heeft de NCRK nationale kinderrechtenindicatoren ontwikkeld volgens een participatief proces dat administraties, het maatschappelijk middenveld en onderzoekers heeft samengebracht. 40 indicatoren werden gekozen om een beter beeld te verschaffen over de mate waarin de rechten van kinderen al dan niet beter gerealiseerd werden doorheen België, vanuit het standpunt van het kind zelf.

De nationale kinderrechtenindicatoren worden als bijlage bij voorliggend rapport gevoegd teneinde de vraag naar statistische gegevens van het Comité te beantwoorden, met een focus op de meest pertinente gegevens voor België. Er wordt eveneens beknopt naar verwezen doorheen dit rapport.

Het is belangrijk om aandacht te blijven hebben voor de realiteit achter de cijfers. Daar waar België verheugd is dat acht jongeren op tien zijn/haar gezondheid als uitstekend of goed beschrijven en dat 99% van de kinderen hun eerste vaccinosissen correct toegediend kregen (G1 en G4), rapporteerde een kwart van de bevraagde kinderen één of meerdere gezondheidsproblemen per dag. Negen op de tien leerlingen voelen zich goed op school (O5) en bijna 100% van de kinderen krijgen onderwijs (O1), doch de cijfers wijzen ook op voortdurende uitdagingen, namelijk op vlak van ongelijkheden.

Het socio-economische statuut staat in rechtstreeks verband met het merendeel van de indicatoren zoals degene met betrekking tot de competentieverwerving (O8) en de oriëntatie naar het buitengewoon onderwijs. De origine van kinderen is ook een factor van ongelijkheid.

Het indicatorenwerk werd geleid door het belang van het kind, het recht op participatie en non-discriminatie. En daar waar bijna 90% van de jongeren over het algemeen verklaren heel tevreden met hun leven te zijn (W1), verliest België de overige 10% niet uit het oog.

Vanaf het begin van het indicatorenwerk is de NCRK zich ervan bewust geweest dat gegevens zouden ontbreken en dat de effectiviteit van alle rechten niet gemeten zou kunnen worden. Kinderen, waaronder de meest kwetsbare, ‘ontsnappen’ inderdaad nog te vaak aan de gegevensverzameling. Dit wordt naar voren geschoven in het indicatorenwerk en duidt actieterreinen aan voor België. De NCRK heeft dus specifieke enquêtes opgestart in 2017, met name bij kinderen in migratie en in de gesloten afdelingen van de Gemeenschapsinstellingen.

I. ALGEMENE TOEPASSINGSMAATREGELEN

A. Wetgeving

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §12] Verzekeren dat de wetgeving overeenkomt met de bepalingen van het Verdrag

Begin 2012 evalueerde het Kenniscentrum Kinderrechten het kind- en jongereneffectrapport (JoKER) op vraag van de Vlaamse overheid (cf. CRC/C/BEL/3-4, §§ 29-30). Dit onderzoek pleitte voor de verdere integratie van het JoKER in de reguleringsimpactanalyse. Het beleid ging met deze aanbevelingen aan de slag en er werd aansluitend bij de handleiding een specifieke JoKER-checklist ontwikkeld. Ook de Vlaamse armoedetoets, ingevoerd in 2014, maakt deel uit van de reguleringsanalyse.

Wetswijzigingen

Hierna worden enkel de wetten toegelicht die in het vervolg van het rapport niet meer aan bod komen.

De zesde staatshervorming (2011-2014) heeft onder meer bevoegdheden in verband met het jeugdsanctierecht en de gezinsbijslag overgeheveld naar de gemeenschappen.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §§34, 38] In 2009 werd het bestaande grondwettelijk recht van ieder kind op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit aangevuld met algemene beginselen van het VRK, namelijk: het recht zijn mening te uiten in alle aangelegenheden die het aangaan; het recht op maatregelen en diensten die zijn ontwikkeling bevorderen; en het belang van het kind als eerste overweging bij elke beslissing die het kind aangaat (artikel 22bis).

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §65c] Sinds 2014 is het recht op gezinsbijslagen opgenomen in artikel 23 Grondwet als onderdeel van het recht op een menswaardig leven.

De wet van 5 mei 2014 biedt de mogelijkheid de afstamming van de meemoeder in het kader van een vrouwelijk homoseksueel koppel op dezelfde wijze vast te stellen als de afstamming van de vader.

De wet van 30 juli 2013 voert de familie- en jeugdrechtbank in die bestaat uit een familiekamer die belast is met de burgerlijke aangelegenheden die verband houden met geschillen in familiezaken, een jeudkamer ten behoeve van minderjarigen in verontrustende situatie of in conflict met de wet die een specifieke afdeling omvat voor de uit handen gegeven minderjarigen, en een kamer voor minnelijke schikking. Zo wordt beoogd een grotere rechtszekerheid te bereiken. Rechters en parketmagistraten van de familierechtbank krijgen een speciale opleiding.

B. Coördinatie

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §14]

In juni 2015 werd de NCRK hervormd met het oog op de verduidelijking van haar dubbele opdracht, te weten 'overheidssteuning' en 'onafhankelijk advies', en van de rol van haar

verscheidene ledengroepen (middenveld, beroepsgroepen, vertegenwoordigers van administraties, ministers en de regeringen).

Twee organen werden opgericht. Het intergouvernementeel orgaan, samengesteld uit de stemgerechtigde leden, is belast met de intergouvernementele opdrachten van de NCRK. Het adviesorgaan, samengesteld uit de adviserende leden met een autonome stem, houdt zich bezig met de opdracht inzake onafhankelijke adviezen. Deze komen elkeen regelmatig samen om voor meer synergie te zorgen in het gevoerde beleid. Bovendien is het Bureau van de Commissie thans samengesteld uit leden van beide organen, zodat meer overleg wordt gewaarborgd.

Sedert de hervorming heeft het adviesorgaan vijf openbare adviezen uitgebracht, inzonderheid over: kinderen in migratie, de nationale kinderrechtenindicatoren, de prioritaire aandachtspunten bij de redactie van het gecombineerde vijfde en zesde periodieke VRK-rapport van België alsook het ontwerp van dit rapport, en de uithandengeving.

C. Actieplannen

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §§16, 36] Actieplannen inzake kinderrechten

Rekening houdend met de bevoegdheidsverdeling op het vlak van kinderrechten hebben gefedereerde entiteiten actieplannen voor de kinderrechten opgesteld, die zijn voortgekomen uit participatieve processen. Doorheen het rapport zal verwijzing worden gemaakt naar hun tenuitvoerlegging.

Om uitvoering te geven aan de slotbeschouwingen van het VN-Kinderrechtencomité werd het Vlaams Jeugdbeleidsplan 2010-2014 aangevuld door het (tweede) Vlaams Actieplan Kinderrechten 2011-2014 met als actieterreinen: coördinatie en indicatoren, kinderrechteneducatie en –informatie, participatief werken, geweld en kindermishandeling, kinderarmoede en gelijke kansen, gezondheid en welzijn.

De Vlaamse overheid streeft naar een geïntegreerd jeugd- en kinderrechtenbeleid dat alle domeinen vat die ingrijpen op het leven van kinderen en jongeren tot en met dertig jaar. De kinderrechten zoals vermeld in het VRK en in de bijbehorende facultatieve protocollen, gelden als ethisch en wettelijk kader voor dit beleid. Op basis van het decreet houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid (2012) moet de Vlaamse Regering uiterlijk een jaar na het begin van elke regeerperiode een geïntegreerd jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (JKP) voorleggen aan het Vlaams Parlement, waarin beschreven is hoe invulling wordt gegeven aan de slotbeschouwingen van het VN-Kinderrechtencomité. De monitoring van deze beleidsplannen gebeurt door een tussentijds en eindverslag, met indicatoren, aan het Vlaams Parlement en de Kinderrechtencommissaris. Ook wordt halfjaarlijks gerapporteerd over 23 prioritaire acties. Het maatschappelijk middenveld wordt hierbij betrokken via de Reflectiegroep Jeugd- en Kinderrechtenbeleid (cf. CRC/C/BEL/3-4, §36).

Voor 2015-2019 werd zodoende een JKP goedgekeurd met een doelstellingenkader opgebouwd rond de prioritaire thema's: armoede, duurzaamheid, jong zijn, mobiliteit, onderwijs, participatie, ruimte, welbevinden, wonen, werk en cultuureducatie. Deze doelstellingen zijn tijdsgebonden, werden geconcretiseerd in acties en worden gemonitord via indicatoren. Bij de uitwerking van het JKP werd ook afgestemd op andere transversale beleidsplannen. Rechten van kwetsbare kinderen worden extra beschermd door het Vlaams

Actieplan Armoedebestrijding (focus op kinderarmoede en gezinnen met jonge kinderen), het Vlaams Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan, het Horizontaal Integratiebeleidsplan Vlaanderen en het Vlaams actieplan ter preventie van radicaliseringsprocessen die kunnen leiden tot extremisme en terrorisme.

De doelstellingen van het beleidsplan werden gevoed door het Groteprioriteitendebat, georganiseerd in 2013 met deelname van een honderdtal jongeren, professionele jeugdwerkers, onderzoekers, beleidsactoren en maatschappelijke stakeholders. Ook werd een kindvriendelijke webgebaseerde versie van het plan ontwikkeld en werden filmpjes met interviews van kinderen van 13-17 jaar gemaakt die het beleidsplan op een kindvriendelijke manier vertolken.

Bij decreet moet de Franse Gemeenschap sedert 2004 een driejaarlijks rapport van de regering aan het parlement opstellen over de toepassing van het VRK (CRC/C/BEL/3-4, §43). In het Waalse Gewest bestaat geen specifiek regelgevend kader ter zake. In 2011 hebben de regeringen van het Waalse Gewest en van de Franse Gemeenschap gezamenlijk een Actieplan Kinderrechten 2011-2014 goedgekeurd. Het plan omvat drie speerpunten: het kinderrechtenbeleid; informatie, opleiding en educatie inzake de rechten van het kind; en de bestrijding van sociale ongelijkheid en discriminatie. Het plan bevat strategische doelstellingen, die zijn omgezet in operationele doelstellingen die in een vast tijdpad zijn opgenomen. Het plan werd onderworpen aan een strenge monitoring en een tussentijdse evaluatie en eindevaluatie door een permanente opvolgingsgroep voor het VRK, bestaande uit de vertegenwoordigers van de regeringsleden, de bevoegde administraties en het middenveld.

Tijdens de raadpleging van de kinderen in het kader van de voorbereiding, de follow-up en de evaluatie van het Actieplan Kinderrechten 2011-2014, werden 250 kinderen geïnformeerd over de inhoud van het VRK en werd hen gevraagd hun mening te uiten over de aangelegenheden die hun aanbelangen. De aanbevelingen die daaruit zijn voortgevloeid, hebben de regering geïnspireerd bij het opstellen van het volgende plan. Het actieplan 2015-2019 voorziet in een herhaling van dit procedé.

Rekening houdend met de evaluatie van het Actieplan Kinderrechten 2011-2014 heeft de Franse Gemeenschap een Actieplan voor 2015-2019 goedgekeurd, opgebouwd rond dezelfde drie speerpunten. Sommige maatregelen, inzonderheid de maatregelen die onder het domein van de gelijke kansen ressorteren, worden tevens duidelijk naar voren gebracht in het Antidiscriminatie-actieplan 2014-2019 van de Franse Gemeenschap.

Het Waalse Gewest heeft een nieuw actieplan kinderrechten 2016-2019 aangenomen, opgesteld in samenwerking met de Franse Gemeenschap. Het Actieplan heeft drie speerpunten: toegang tot de rechten (sociale ongelijkheden en discriminatie tegengaan), informatie, vorming en educatie inzake kinderrechten, alsook participatie en kinderrechtenbeleid (verspreiding van het plan, ook bij de kinderen). Strategische doelstellingen, omgezet in operationele doelstellingen werden rond deze speerpunten gedefinieerd. Deze omvatten niet minder dan 76 activiteiten. Het plan weerhoudt een samenwerking met de Franse Gemeenschap alsook meerdere transversale invalshoeken die alle ministers van de Waalse regering betrekken.

In de Duitstalige Gemeenschap is in het decreet ter ondersteuning van het jeugdwerk (2011) gesteld dat voor elke regeerperiode een sectoroverschrijdend strategisch plan voor de jeugd wordt goedgekeurd en uitgevoerd. Zo worden in het strategisch jeugdplan 2016-2020 de

leefruimten van jongeren geregistreerd en worden nadere doelstellingen bepaald met het oog op de verbetering van hun situatie. De Jeugdraad maakt deel uit van de stuurgroep van het strategisch jeugdplan.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §65 b] Kinderarmoedebestrijdingsplannen

Met het nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan 2013-2014 wordt voor de eerste keer in België, over de grenzen van gemeenschappen en gewesten heen, een nationaal plan opgesteld vanuit een kinderrechtenbenadering, specifiek gericht op het aanpakken van armoede bij kinderen. Dit actieplan werd opgebouwd rond drie fundamentele beleidsdomeinen: toegang tot toereikende middelen, toegang tot kwaliteitsvolle diensten en kansen, en participatie van kinderen. Ook het afsluiten van horizontale en verticale partnerschappen tussen de verschillende beleidsdomeinen en bestuursniveaus kreeg een speciale focus.

Eén van de strategische doelstellingen van het derde federaal Plan Armoedebestrijding (2016-2019) is de kinderarmoede terugdringen.

Op het niveau van de gemeenschappen en gewesten werden eveneens verschillende armoedebestrijdingsplannen met een weerslag op de kinderarmoede ontwikkeld (*infra*).

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §§42-43] Zowel in het **Nationaal Actieplan 2015-2019 ter bestrijding van alle vormen van gender gerelateerd geweld** als in het **Nationaal Actieplan 2013-2016 ‘vrouwen, vrede, veiligheid’**, ter uitvoering van VN-Veiligheidsraadresolutie 1325, worden in een aantal specifieke maatregelen voorzien om de kinderrechten te beschermen. Deze maatregelen hebben onder meer betrekking op eergeerelateerd geweld, gedwongen huwelijken (kindbruiden), seksueel geweld, partnergeweld, slachtoffers van *loverboys*, echtscheiding, geweld op kinderen, en gelijke toegang tot het gerecht en hulpverleningsdiensten. Een volledig hoofdstuk van het Actieplan 2013-2016 is gewijd aan de bescherming van meisjes tegen alle vormen van geweld, met inbegrip van seksueel geweld.

Op Vlaams niveau werd er beleidsdomeinoverschrijdend samengewerkt ter bevordering en bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van de minderjarige in de jeugdhulp en de kinderopvang, het onderwijs, de jeugd- en de sportsector. Dit resulteerde in de oprichting van een centraal meldpunt 1712 voor geweld en kindermishandeling en sensibilisering rond seksueel grensoverschrijdend gedrag en (cyber)pesten (cf. *infra*).

In de Duitstalige Gemeenschap werd in 2014 een **gids bij vermoeden of detectie van seksueel misbruik** bij een minderjarige opgesteld voor actoren in de psychosociale sector. In 2016 werd deze uitgebreid teneinde deze naar de onderwijssector toe te verduidelijken.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §81] België heeft voor de periodes 2008-2012, 2012-2014 en 2015-2019 **Nationale Actieplannen ter bestrijding van mensenhandel** uitgevoerd waarin specifieke aandacht besteed wordt aan de kwetsbaarheid van minderjarigen en niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) (*infra*).

D. Toewijzing van de middelen

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §20; *General comment No. 19 (2016)*]

Sinds 2010 werden de eerste stappen gezet in het onderzoek naar de haalbaarheid van *child budgeting*.

Zo werd in het kader van het VAK 2011-2014 de mogelijkheid onderzocht om de budgetten in beeld te brengen die de Vlaamse overheid besteedt aan de verbetering van de positie van kinderen om ze aldus meer gericht te kunnen inzetten.

Het Actieplan Kinderrechten 2015-2019 van de Franse Gemeenschap onderstreept dat het noodzakelijk is de haalbaarheid van *child budgeting* te evalueren. Een eerste verkennend onderzoek werd dus uitbesteed om internationale *good practices* inzake *child budgeting* te identificeren en op grond van de daaruit getrokken lessen, richtsnoeren te ontwikkelen voor de invoering van gelijksoortige mechanismen.

Het Actieplan Kinderrechten 2016-2019 van het Waalse Gewest voorziet een opvolging van dit onderzoek om na te gaan of zulk project haalbaar is in het Gewest.

E. Gegevensverzameling

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §22; CRC/C/OPSC/BEL/CO/1, §8]

Naast de gegevensverzameling op nationaal niveau hebben de gemeenschappen hun maatregelen terzake verdergezet (CRC/C/BEL/3-4, §§119-128) en nieuwe initiatieven ontwikkeld.

In 2014 werd de Vlaamse Kinderrechtenmonitor gelanceerd. De monitor brengt de leefsituatie van kinderen in beeld en biedt materiaal om (toekomstig) beleid te ontwikkelen of bestaand beleid aan te passen. Na overleg met de bevoegde administraties en middenveldorganisaties werd gekozen voor een beperkte set van indicatoren met betrekking tot de thema's gezinsleven, relaties, tijd en ruimte, onderwijs, gezondheid, kwetsbare kinderen, inspraak en welbevinden.

De Vlaamse armoedemonitor (2010, jaarlijkse basis) neemt een aantal indicatoren op die specifiek focussen op de situatie van kinderen; de Vlaamse Migratie- en Integratiemonitor (2013, tweejaarlijkse basis), die cijfers bevat m.b.t. inburgering en integratie op gemeentelijk niveau voor alle Vlaamse en Brusselse gemeenten, eveneens; alsook de stadsmonitor die de gezins- en kindvriendelijkheid van de Vlaamse centrumsteden in kaart brengt.

In de Franse Gemeenschap wordt onder meer een nauwkeurige monitoring van het onderwijssysteem gevoerd door de Dienst voor indicatoren over het onderwijs.

F. Vorming

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §26]

Kinderrechteneducatie en -informatie werd gekozen tot één van de prioritaire actieterreinen van het VAK 2011-2014. In september 2010 werden nieuwe vakoverschrijdende eindtermen

voor het secundair onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap geïntroduceerd, met ruime aandacht voor burgerschapsvorming. Binnen het Decreet jeugd- en kinderrechtenbeleid, wordt kinderrechteneducatie ook gesubsidieerd. Toch is men ervan bewust dat het Verdrag niet door iedereen gekend én begrepen wordt. Daarom werkten een aantal kinderrechtenorganisaties in 2014 rond het thema ‘kinderrechteneducatie in het onderwijs’. In 2016 bracht het Kenniscentrum Kinderrechten op vraag van de Vlaamse overheid een beleidsadvies uit en vond een breed maatschappelijk debat plaats over de eindtermen en de inhoud van het leerplichtonderwijs.

In de Franse Gemeenschap heeft het Observatorium voor het Kind, Jeugd en Jeugdhulp eind 2013 beslist om een onderzoek te starten naar de staat van de kennis over de democratische burgerschapsvorming, de rechten van de mens en van het kind in het onderwijs. Ten opzichte van de stand van kennis van de kinderrechten blijkt dat er ruimte voor verbetering is.

Het decreet betreffende de organisatie van een cursus filosofie en burgerschap in 2015 heeft burgerschapsvorming in het schoolprogramma ingevoerd.

De Duitstalige Gemeenschap heeft een werkgroep over politieke educatie opgezet die het begrip en de samenwerking van de jongeren bevordert aan de hand van thematische rondetafelgesprekken en debatten over actuele onderwerpen.

In dit rapport wordt op diverse plaatsen stilgestaan bij initiatieven inzake opleidingen over kinderrechten die voor professionals zijn bestemd.

G. Samenwerking met het maatschappelijk middenveld

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §28]

België heeft de samenwerking met het maatschappelijke middenveld verder versterkt (CRC/C/BEL/3-4, §§72-76).

Het maatschappelijke middenveld werd via het adviesorgaan van de NCRK betrokken bij de keuze van de prioritaire thema's van voorliggend rapport alsook door het formuleren van aanbevelingen over het ontwerp van rapport.

Zoals aangekondigd in het vorig periodiek rapport (CRC/BEL/3-4, §31) werden meerjarige subsidies op het vlak van kinderrechten, waaronder die van het Kenniscentrum Kinderrechten, in het Vlaams decreet jeugd- en kinderrechtenbeleid verankerd. Na een veldtekening werd ook gekozen voor een decretale verankering van de meerjarige subsidiëring van de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen voor de NGO-rapportage over de naleving van het kinderrechtenverdrag (2012).

H. Bedrijven en kinderrechten

[General Comment No. 16] In januari 2012 werd het **Belgische forum ‘Children’s Rights and Business Principles’** opgericht met als doelstellingen: ondernemingen, de overheid, academici en het maatschappelijk middenveld aanmoedigen om na te denken over hun rol bij de bevordering van kinderrechten en de toepassing ervan in hun beleid in België en in het buitenland; en samenwerken met de bedrijfswereld rond structurele oplossingen en de

bestaande mechanismen op alle beleidsniveaus afstemmen, met een focus op de strijd tegen kinderarmoede.

België is in 2013 beginnen werken aan een Nationaal Actieplan 'Bedrijven en Mensenrechten'. Een schriftelijke raadpleging van stakeholders vond plaats in 2014. Een eerste ontwerp van plan bevat een actievoorstel om bij de bewustmaking van ondernemingen bijzondere aandacht te besteden aan de rechten van het kind. Dit ontwerp zou in de komende maanden aan de betrokken actoren worden overgemaakt met het oog op publicatie. Daarenboven ondersteunt België ook onder andere het initiatief 'kinderrechten en handelsprincipes' van UNICEF.

II. ALGEMENE BEGINSELEN

De algemene beginselen van het VRK moeten ten grondslag liggen van elke maatregel inzake kinderrechten. Bijgevolg wordt de tenuitvoerlegging ervan in dit rapport transversaal besproken.

A. Non-discriminatie : uitgesplitste gegevens

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §32]

De gegevens verzameld binnen het raam van de ontwikkeling van de nationale kinderrechtenindicatoren worden zoveel mogelijk uitgesplitst op grond van geslacht, leeftijd, herkomst, sociaal en economisch milieu, gesproken taal, gezinssamenstelling en verblijfplaats.

B. Het belang van het kind

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §34]

In 2009 werd het beginsel van het belang van het kind ingeschreven in de Belgische Grondwet.

In het kader van het Belgische voorzitterschap van de Raad van Europa in 2014 heeft België een Europese conferentie over het belang van het kind georganiseerd, met onder meer de volgende doelstellingen: vaststellen en uitwerken van krijtlijnen ter ondersteuning van de praktici en de beleidsmakers bij de invoering van dat beginsel. In 2015 ging het Comité van Ministers van de Raad van Europa akkoord met het voorstel van België om in de nieuwe strategie kinderrechten 2016-2021 verwijzingen naar het belang van het kind op te nemen.

C. Eerbied voor de mening van het kind

[CRC/C/BEL/CO/3-4, para. 38] **Wettelijke bepalingen die waarborgen dat het kind het recht heeft zijn mening te uiten in gerechtelijke en bestuurlijke procedures**

In 2009 werd het recht van het kind om zijn mening te uiten ingeschreven in de Belgische Grondwet.

De wet betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank voegt een afdeling betreffende “het horen van minderjarigen” toe aan het Gerechtelijk Wetboek. In dat kader heeft elke minderjarige het recht gehoord te worden door de familierechter in aangelegenheden die hem aanbelangen. De rechter moet elke minderjarige van twaalf jaar of ouder over die mogelijkheid inlichten aan de hand van een specifiek formulier waarin is uitgelegd hoe het kind zich kan uitspreken over de kwestie en hoe de rechter rekening houdt met zijn of haar mening. Kinderen jonger dan twaalf jaar kunnen worden gehoord, maar enkel op hun verzoek, op verzoek van de partijen, van het openbaar ministerie of op beslissing van de rechter.

[CRC/C/OPSC/BEL/CO/1, §34] Conform de wet van 30 november 2011 tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft, is de procureur des Konings of de onderzoeksrechter

overigens verplicht om over te gaan tot de audiovisuele opname van het verhoor van de minderjarige slachtoffers of getuigen van bepaalde misdrijven met seksueel karakter.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §36 ; *General Comment No. 12*] Bevorderen van de participatie van alle kinderen op alle overheidsniveaus

Naast het participatief proces dat deel uitmaakt van de ontwikkeling van de actieplannen voor de kinderrechten, verdienen volgende maatregelen aandacht:

- ✓ In 2012 sloot de Vlaamse Regering een Jongerenpact 2020 af met jongeren en stakeholders, na een intensief participatietraject in samenwerking met de Vlaamse Jeugdraad.
- ✓ In 2015 bracht het Kenniscentrum Kinderrechten op vraag van de Vlaamse overheid een advies uit met betrekking tot vernieuwende manieren om aan kinderen en jongeren inspraak te geven in het Vlaamse beleid. Dit advies wordt gebruikt om een netwerk beleidsparticipatie van kinderen en jongeren uit te bouwen.
- ✓ Begin 2016 gingen diverse deelnemers in een ‘Burgerkabinet Jeugd’ aan de slag met ideeën om diversiteit te versterken in het Vlaamse Jeugdwerk. Deze ideeën werden als beleidsaanbevelingen in een verder traject met de jeugdwerksector omgezet in concrete acties.
- ✓ In de Duitstalige Gemeenschap coördineert de Jeugdraad een werkgroep over de jeugdorganisaties met de bedoeling strategieën uit te werken die hun deelname aan de gemeenschapsactiviteiten bevorderen.

III. GEZINSLEVEN EN VERVANGENDE BESCHERMING

A. Voorschoolse Kinderopvang

F3. Beschikbaarheid kinderopvang: In 2014 werden meer dan 40% van de kinderen tussen 0 en 3 jaar oud opgevangen binnen een formele opvang-structuur in België. Uit diverse studies blijkt dat de geografische spreiding van de opvangplaatsen niet homogeen is en dat grote verschillen inzake gebruik van kinderopvang optreden naargelang de herkomst van de ouders of hun socio-economische status.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §45]

De drie gemeenschappen zetten in op het wegwerken van het plaatsgebrek in de voorschoolse kinderopvang. Het Vlaams Decreet houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters van 2012 heeft als doelstelling tegen 2016 een aanbod te voorzien gelijk aan de helft van de kinderen jonger dan drie jaar; en tegen 2020 in de behoefte van alle gezinnen. Het Plan *Cigogne* III 2014-2022 van de Franse Gemeenschap beoogt 14.849 plaatsen te creëren tegen 2022, zowel in collectieve als in familiale opvangmilieus. De Duitstalige Gemeenschap opende in 2015 een tweede kinderdagverblijf.

Om ongelijkheden in toegang tot opvangplaatsen voor kinderen uit kwetsbare gezinnen verder te bestrijden werd het aantal plaatsen met inkomensafhankelijke ouderbijdrage in de drie gemeenschappen verhoogd. In de Vlaamse Gemeenschap ontvangen opvangplaatsen waar ouders betalen volgens inkomen en die extra inspanningen leveren om kwetsbare gezinnen te bereiken, hogere subsidies. In dit kader bepaalt nieuwe regelgeving (2013) dat het de verantwoordelijkheid van de organisator is om een bepaald minimumpercentage voorrangsgroepen te behalen voor subsidiëring: 20% respectievelijk 30% naargelang de subsidiëtrap. Dit heeft een groot deel van de sector ertoe aangezet om het profiel van hun gezinnen in kaart te brengen en hun opnamebeleid aan te passen. Het Plan *Cigogne* III strekt ertoe het aanbod af te stemmen op de vraag en op de lokale toestand, de plaatsen financieel toegankelijk te maken, ervoor te zorgen dat ook kansarme gezinnen weet ervan hebben en het aanbod te diversifiëren. Het nieuwe decreet inzake de opvang van kinderen aangenomen door de Duitstalige Gemeenschap in 2014 strekt inzonderheid ertoe het spectrum aan opvangvormen uit te breiden op grond van de behoeften, met een betere financiële valorisatie van de actoren.

Verder werd in de drie gemeenschappen ook sterker ingezet op het aanpakken van bestaande ongelijkheden inzake de toegankelijkheid van (inclusieve) kinderopvang voor kinderen met een handicap. Het Vlaams decreet kinderopvang 2012 en het Subsidiebesluit Buitenschoolse Opvang van 2014 leggen een nieuwe subsidieregeling vast waarop 16 Centra voor inclusieve kinderopvang in 2014 opgestart en gesubsidieerd werden. Deze opvanginitiatieven coachen naast hun eigen opvang, andere opvanginitiatieven. In 2015 ondersteunden de Centra zo 206 kinderopvanginitiatieven in het realiseren van inclusieve kinderopvang. De Franse Gemeenschap, het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie hebben acties genomen die beogen onthaalmilieus inclusief te maken. Een systeem van mobiele kinderverzorgersploegen werd opgezet. De *Office de la Naissance et de l'Enfance* (ONE) staat sedert 2012 in voor hun opleiding. In de Duitstalige Gemeenschap voorziet een Besluit van 2014 hogere subsidies voor kinderopvangplaatsen die kinderen met een handicap opvangen.

Ook op vorming van het personeel wordt meer ingezet. De Vlaamse Gemeenschap voerde met het Decreet kinderopvang (2012) een vergunningsplicht in voor het openen en uitbaten van opvangplaatsen voor baby's en peuters. Tot de vergunningsvoorwaarden valt het behalen van de nodige kwalificaties door het personeel. In de Franse en de Duitstalige Gemeenschap bestaat die verplichting sedert respectievelijk 2003 en 2014.

B. Jeugdhulp

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §§ 45 et 47] Hervormingen

De jeugdhulp is sinds 2010 aanzienlijk geëvolueerd in de richting van meer geïntegreerde systemen, die beogen een dienstverlening aan te bieden die beter is aangepast aan de behoeften, het aanbod toegankelijker maakt, de wachttijden vermindert en de rechtswaarborgen verleend aan de minderjarigen versterkt.

Het nieuwe decreet betreffende de integrale jeugdhulp (2013) vormt met het decreet over de rechtspositie van de minderjarige, het kinderrechtenkader van de jeugdhulp in de Vlaamse Gemeenschap. Het verankert wettelijk dat de integrale jeugdhulp op elk moment de bepalingen van het VRK respecteert.

De hervorming beoogt een grondige herstructurering naar een integraal jeugdhulpsysteem door een verregaande samenwerking tussen de zes jeugdhulpsectoren: Jongerenwelzijn, Kind & Gezin (K&G), het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), de Centra voor Algemeen Welzijnswerk en de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB). Bestaande organisaties worden niet vervangen, doch voorzien van eenzelfde wetgevend en administratief kader.

Binnen de vrijwillige jeugdhulp wordt een onderscheid gemaakt tussen rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke hulp. Ingrijpende vormen van hulp zijn niet toegankelijk op eigen initiatief van jongeren of hun ouders en de stap naar deze hulpvorm wordt enkel gezet indien deze het meest aangewezen antwoord biedt op de hulpvraag. Om die afweging te maken is er sinds de inwerkingtreding van het decreet integrale jeugdhulp in elke Vlaamse provincie één intersectorale toegangspoort. Deze vervangt de vroegere afzonderlijke toegangspoorten in de bijzondere jeugdzorg en de zorg voor personen met een handicap. Het proces van indicatiestelling en diagnostiek van de toegangspoort zorgt voor gepaste inschatting van de nodige hulp, van waaruit verschillende hulpvormen kunnen worden ingezet. De mogelijkheid tot intersectorale combinaties van hulp bevordert een gericht antwoord op de noden van het kind.

In juni 2015 vond een eerste bespreking van de werking van het decreet in het Vlaams Parlement plaats. Hierin kwam onder meer naar boven dat het aanvragen van gespecialiseerde hulp via de toegangspoort nog te complex verloopt, dat er lange wachttijden blijven en dat er zich problemen stellen in de continuïteit van de jeugdhulp. Deze constataties resulteerden in een aantal bijstellingen die concreet uitgewerkt worden in het plan "Een 2.0-aanpak voor integrale jeugdhulp in Vlaanderen". Zo worden de processen van de toegangspoort vereenvoudigd, wordt verder geïnvesteerd in uitbreiding van het aanbod en worden instrumenten uitgewerkt om breuklijnen in de hulpverlening te vermijden. Een nieuw aanbod van cliëntoverleg en bemiddeling moet bijvoorbeeld de continuïteit van de hulpverlening helpen waarborgen.

In 2016 zijn de Vlaamse CLB's gestart met een chat die buiten de schooluren bereikbaar is.

In 2012 is in de Franse Gemeenschap een decreet van kracht geworden dat de rechtswaarborgen verleend aan minderjarigen in het kader van de hulpverlening aan de jeugd versterkt. In de voorafgaande titel is onder meer bepaald dat gedwongen hulpverlening subsidiair is, dat de verwijdering uit de leefomgeving de uitzondering is, en dat de jongeren en de gezinnen recht hebben op gespecialiseerde hulp en op de eerbiediging van de rechten en plichten vermeld in het VRK.

Ook de omzendbrief houdende de harmonisering van de administratieve handelwijzen en procedures bij de diensten voor de jeugdhulp en de diensten voor gerechtelijke bescherming werd aangenomen in 2012. Tussen 2010 en 2015 werden overigens tal van samenwerkingsprotocollen gesloten teneinde een grotere synergie tussen de sectoren van de jeugdhulp, kinderzorg, zorg voor personen met een handicap en kinderarmoedebestrijding te bewerkstelligen en zo meer coherente en beter aangepaste hulp te kunnen bieden aan de jongeren en hun gezin, en verlies van financiële en menselijke middelen te voorkomen. Een evaluatie van de samenwerkingsprotocollen bevestigt hun inhoud en werpt op dat aandacht vereist is voor hun toepassing, met name wat betreft communicatie tussen de betrokken actoren.

Naar aanleiding van de zesde staatshervorming werd een uitgebreid project van wetshervorming opgestart dat concreet vorm zal krijgen in een wetboek dat betrekking heeft op preventie, jeugdhulp, beschermingsmaatregelen voor jongeren in verontrustende situatie en op maatregelen van bewaring en opvoeding van jongeren die worden vervolgd wegens een als misdrijf omschreven feit. Via dit wetboek, voorgelegd aan het Parlement, zal het preventieve luik worden versterkt en zal meer aandacht voor het belang van het kind en de waarborgen inzake de eerbiediging van zijn fundamentele rechten worden verwezenlijkt.

Participatie

Het recht op participatie van minderjarigen in de jeugdhulp is zowel in de Vlaamse als in de Franse Gemeenschap decretaal verankerd (sinds 2012 voor deze laatste). Vrijwillige jeugdhulp kan enkel als zowel de minderjarige (vanaf 12 jaar, of vanaf de leeftijd waarop de minderjarige de gevolgen van zijn handelen kan inschatten) en zijn ouders daarmee instemmen.

Ook binnen de gerechtelijke hulp wordt maximaal gestreefd naar instemming met de hulpverlening. De consulent van de Sociale Dienst Jeugdrechtbank ziet steeds de minderjarige waarvoor een dossier lopende is en, afhankelijk van de leeftijd, vindt er een gesprek plaats met de minderjarige.

Elke leefgroep in het residentieel aanbod in de Vlaamse Gemeenschap moet een eigen gebruikers- of bewonersraad hebben.

Uit een onderzoek van de Vlaamse Zorginspectie bij de organisaties in de bijzondere jeugdzorg met verblijf- en dagbegeleiding (2014) bleek dat in een meerderheid van de voorzieningen de minderjarigen voldoende betrokken worden.

In de Vlaamse Gemeenschap worden de organisaties van en voor jongeren en ouders in de jeugdhulp (Cachet en Ouderparticipatie Jeugdhulp Vlaanderen) betrokken en bevroegd bij het uitwerken van nieuwe beleidslijnen, dus ook bij de uitwerking van de integrale jeugdhulp en bij de voorbereidingen naar een nieuw jeugdrecht. In dit kader werkten de organisaties met jongeren en ouders van jongeren uit gemeenschapsinstellingen.

In het ontwerp van Wetboek inzake de preventie, de jeugdhulp en -bescherming van de Franse Gemeenschap, dat op het punt staat te worden voorgelegd aan het Parlement, staan de rechten op informatie en participatie centraal.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §47] Plaatsing voorkomen

Jeugdhulp wordt in België opgevat als een continuüm met verschillende vormen van hulpverlening, gaande van volledig vrijwillige hulp, over aanklampende hulp, tot, in laatste instantie, gedwongen maatregelen (cf. CRC/C/BEL/3-4, §§ 326-331; 341-349). De hulpvraag staat steeds centraal. Niet-vrijwillige maatregelen kunnen enkel opgelegd worden na tussenkomst van de jeugdrechter, die volgens de wet voorkeur moet geven aan maatregelen die de minderjarige toelaten om in de eigen leefomgeving te blijven; zijn in tijd beperkt en steeds opnieuw te evalueren.

Plaatsing wordt in de eerste plaats voorkomen door de diversiteit in werkvormen en de getrapte structuur van de jeugdhulp. De gemeenschappen namen verschillende initiatieven terzake.

De Vlaamse Gemeenschap zet in op het versterken van het netwerk rond de minderjarige en zijn gezin door meer mobiel (begeleiding in de context) en ambulant (dagopvang) te werken (dit ten opzichte van plaatsing) en netwerkgerichte methodieken in te zetten. Hiertoe worden aangepaste opleidingen voor personeel en organisaties in de jeugdhulp gegeven en werd het mobiel en ambulant aanbod uitgebreid en residentiële hulp omgevormd tot ambulante hulp. De meeste vormen van mobiele/ambulante begeleiding zijn sinds 2015 rechtstreeks toegankelijk zodat kinderen en hun ouders zelf deze vormen van laagdrempelige ondersteuning eenvoudiger kunnen verkrijgen. Sinds kort kan de jeugdrechter in gevallen van hoogdringendheid ook ambulante of mobiele maatregelen opleggen om plaatsing te voorkomen.

Verder is er nauwere samenwerking tussen jeugdhulp en volwassenhulpverlening in de geestelijke gezondheidszorg zodat minder kinderen geplaatst worden omwille van psychologische problemen bij ouders.

Ook ondertekenden de Vlaamse gemeenschapsinstellingen en een aantal voorzieningen van de jeugdzorg in 2011 een samenwerkingsprotocol inzake time-out. Dit laat een korte plaatsing toe van een jongere (14 dagen, eenmalig verlengbaar) binnen een bestaand hulpverleningstraject, wanneer dit traject moeizaam verloopt. Doel hiervan is het herstellen van de hulpverleningsrelatie en de heroriëntatie van de jongere naar de voorziening van herkomst, en zodoende het risico op langdurige plaatsing voorkomen.

In het kader van de uitvoering van het Actieplan Kinderrechten 2011-2014 werden alle jeugdhulpdiensten in de Franse Gemeenschap uitgerust met een sociale wachtdienst die de hulpvragen ontvangt en analyseert en vervolgens beslist over de opportuniteit van een doorverwijzing naar de eerstelijnsdiensten.

De diensten voor hulpverlening in open instellingen zetten verdere preventieve initiatieven op om kansarme gezinnen te ondersteunen en “huizen voor de adolescent” worden progressief opgericht in de Franse Gemeenschap om een beter aangepast antwoord te kunnen bieden op hun problemen

Om de plaatsing van jonge kinderen te voorkomen, heeft de Franse Gemeenschap de niet-residentiële diensten met het oogmerk jongeren te herintegreren in hun gezin versterkt door de goedkeuring van het besluit betreffende de Diensten voor Educatieve Hulpverlening en Interventie in 2013. Dat besluit voorziet in een aanvullende opdracht van intensief optreden in het gezin voor de opvang van kinderen van 0 tot 6 jaar die zich in situaties van potentiële of bewezen ernstige nalatigheid of mishandeling bevinden, waardoor een dergelijk optreden aldus kan worden bestendigd.

De Franse Gemeenschap bevordert de samenwerking tussen professionals in de onderwijssector en de jeugdhulpverlening voortdurend en betracht specifieke antwoorden te bieden aan jonge kinderen. Volgende initiatieven kunnen vermeld worden:

- ✓ Jeugdhulp/ONE/gevangeniswezen -protocol betreffende de kinderen (0-3 jaar) van wie de moeder in de gevangenis is opgesloten;
- ✓ uitwerking van een gids met *good practices* betreffende de kinderen (0-6 jaar) van wie de moeder in de gevangenis is opgesloten.

Er moet evenwel worden onderstreept dat het ontwerp van Wetboek inzake de preventie, de jeugdhulp en -bescherming een echte hiërarchisering van de maatregelen voorziet om een waaier aan alternatieven te kunnen aanbieden om de verwijdering uit het thuismilieu te voorkomen.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §47] Voorkeur geven aan plaatsing in een familiale setting

Indien de jeugdrechter uithuisplaatsing toch aangewezen acht, moet deze krachtens de wet voorkeur geven aan plaatsing in een familiale setting.

In de Vlaamse Gemeenschap werd de voorrang van pleegzorg als eerste te overwegen optie in 2012 decretaal verankerd met keuze voor één kwaliteitsvol pleegzorgkader en financieringssysteem. De focus ligt op diversiteit inzake pleegzorgaanbod (korte crisisopvang, lichte vorm ter ondersteuning van een kwetsbare thuissituatie, meer intensieve pleegzorg in functie van terugkeer naar huis en meer stabiele pleegzorg op lange termijn), dat gecombineerd kan worden met andere vormen van hulp teneinde het aanbod van pleegzorg toegankelijker te maken en meer pleeggezinnen te vinden. Er wordt eveneens ingezet op meer kennis bij de verwijzers om pleegzorg als gepast aanbod te voorzien. Eind 2015 was een stijging van 6% van de pleegzorgsituaties waarneembaar t.o.v. 2014. Uit kwalitatief belevingsonderzoek (2017) bij jongeren in pleegzorg blijkt dat pleegkinderen over het algemeen heel tevreden zijn over pleegzorg als hulpverleningsvorm. Pleegzorgkinderen gaven wel aan dat ze te weinig kennis hebben van hun eigen rechten en plichten.

De Franse Gemeenschap zet haar steunmaatregelen aan pleeggezinnen voort via een administratieve vereenvoudiging dat een inkorting van de termijnen voor de terugbetaling van kosten alsook de vergemakkelijking van geldvoorschotten beoogt, de inkorting van de selectieperiode, de uitgave van informatiebrochures voor het bredere publiek en de publicatie van een vademecum voor de pleeggezinnen. Er wordt eveneens een brede campagne ter bewustmaking en rekrutering van pleeggezinnen gevoerd.

In de Vlaamse Gemeenschap kan de jeugdrechter krachtens het decreet integrale jeugdhulp, op vordering van het openbaar ministerie, een jongere die in een verontrustende situatie verkeert uitzonderlijk en voor ten hoogste één jaar toevertrouwen aan een geschikte open inrichting en uitzonderlijk en voor ten hoogste drie maanden de minderjarige die de leeftijd van veertien jaar heeft bereikt, toevertrouwen aan een geschikte gesloten inrichting, als wordt aangetoond dat de minderjarige zich meerdere malen aan minder restrictieve maatregelen heeft onttrokken en dat die maatregel noodzakelijk is voor het behoud van de integriteit van zijn persoon. De gemeenschapsinstellingen investeren voor hun residentieel aanbod in samenwerking met teams van private voorzieningen uit de verschillende jeugdhulpsectoren die zich engageren rond de terugkeer van jongeren na hun verblijf in de gemeenschapsinstelling.

In maart 2017 werd een wet tot wijziging van de wetgeving met het oog op de invoering van een statuut voor de pleegzorgers goedgekeurd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Volgens deze wet wordt de overdracht van het ouderlijk gezag aan de pleegzorgers op grond van overeenkomst, bij vonnis, of in geval van hoogdringendheid, mogelijk.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §45] Wachttijden verkleinen

Het aanpakken van de wachtlijden is een belangrijk aandachtspunt gebleven.

In de Vlaamse Gemeenschap biedt de werking met een intersectorale toegangspoort en de centrale registratie nu een globaal zicht op cliënten en trajecten binnen de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Daarnaast worden de registratiegegevens van de verschillende sectoren samengebracht in één geïntegreerde dataset. Op basis hiervan werd een eerste intersectoraal jaarverslag aangeleverd over 2015. Dit wordt gehanteerd als nulmeting om evoluties te zien naar de komende jaren. Binnen de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp wordt niet overal op dezelfde manier geregistreerd. Momenteel wordt hierrond een intersectorale aanpak uitgewerkt.

In 2015 werden 14.307 kinderen en jongeren aangemeld bij de intersectorale toegangspoort waarvoor intensieve en/of gespecialiseerde zorg werd gevraagd. Deze hulp was niet altijd meteen voor handen. De wachtlijden liepen sterk uiteen, afhankelijk van regio en gevraagde hulp. Zo ligt het gemiddelde in de sector van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap bijvoorbeeld hoger dan bij Jongerenwelzijn en Kind en Gezin. 65% van de minderjarigen kregen binnen de 60 dagen gepaste hulp. Er zijn echter ook ongeveer 535 jeugdhulpbeslissingen opgemaakt voor minderjarigen die meer dan een jaar op hulp wachtten. Op 31 december 2015 stonden in totaal 7.347 jongeren op een wachtlijst t.o.v. 7.427 jongeren het jaar ervoor.

Hoewel de wachtlijden een obstakel blijven, werden voor veel jongeren die op hulp wachtten alternatieve oplossingen gevonden, en waar mogelijk worden afspraken tussen hulpverleningspartners gemaakt om breuken in het hulpverleningstraject te voorkomen. In 2015 werden extra middelen uitgetrokken, dat gebeurt ook de komende jaren. Door een steeds performantere en regionale registratie kan nu ook meer gericht geïnvesteerd en geprogrammeerd worden.

In het kader van het Actieplan Kinderrechten 2015-2019 van de Franse Gemeenschap wordt ingezet op het bieden van aangepaste hulp aan kinderen in verontrustende situatie door de

noden inzake het dienstaanbod per geografische zone en per problematiek te objectiveren. Die doelstelling wordt inzonderheid voortgezet door de toepassing van de voorziening van zogenaamde ‘gereserveerde capaciteiten’ (Ministerieel Besluit van 2014) die beoogt de beslissende instanties geprivilegieerde toegang te verlenen tot een bepaald aantal hulpvormen zodat zij voorrang kunnen verlenen aan de jongeren die er de hoogste nood aan hebben. De eerste evaluatie van deze voorziening (juli 2014 - juli 2015) besluit dat de ongelijkheden tussen de verschillende geografische zones blijven bestaan en dat de wachttijden voornamelijk de hulp betreft binnen de leefomgeving. Minder jongeren wachten op een plaats in een instelling.

IV. HANDICAP, GEZONDHEID EN WELZIJN

A. Kinderen met een handicap

[General Comment No. 9] Met aandacht voor de uitdagingen terzake heeft België verscheidene maatregelen genomen om de effectiviteit van de rechten van kinderen met een handicap te verbeteren. Ondanks het feit dat belangrijke vooruitgang werd geboekt, blijven bepaalde aandachtspunten actueel, zoals de toegang tot inclusief onderwijs.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §36] Informatie en participatie

In 2012 werd een Vlaams Steunpunt voor Inclusie opgericht om de groeiende nood aan informatie en ondersteuning van ouders die kiezen voor inclusie voor hun kind met een handicap te beantwoorden.

Het Franstalige Brusselse parlement keurde in 2014 een decreet goed inzake de inclusie van de persoon met een handicap. Dit decreet verankert het beginsel van vrije keuze en participatie van de persoon met een handicap, zijn gezin en zijn omgeving voor alle stappen die op de persoon betrekking hebben.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §55] Ondersteuningsmaatregelen

In de Vlaamse Gemeenschap worden de sectoren gevat door de integrale jeugdhulp gestimuleerd om hun aanbod open te stellen voor kinderen met een handicap.

In de specifieke hulpverlening ligt het Perspectiefplan 2020 aan de basis van een fundamentele hervorming van de organisatie van zorg en ondersteuning. Het plan heeft twee doelstellingen: zorggarantie realiseren voor personen met een handicap met de grootste ondersteuningsnood; en vraaggestuurde zorg en assistentie in een inclusieve samenleving bieden.

- ✓ Organisaties die handicapspecifieke zorg en ondersteuning bieden werden onder meer omgevormd tot multifunctionele centra voor minderjarigen.
- ✓ Er werd sterk ingezet op een laagdrempelig aanbod van rechtstreeks toegankelijke hulp.
- ✓ Diensten Ondersteuningsplan werden opgericht om personen met een handicap en hun netwerk te helpen hun ondersteuningsaanvraag te verhelderen en de meest gepaste ondersteuning te identificeren.

De meest ingrijpende vernieuwing is de persoonsvolgende financiering voor personen met een handicap (decreet 2014). Dit impliceert een complete reorganisatie van de zorg en ondersteuning. Een tweetrappensysteem wordt geïntroduceerd: een basisondersteuningsbudget en een persoonsvolgend budget voor niet-rechtstreeks toegankelijke hulp. Voor minderjarigen met een handicap is trap 1 is sinds begin 2017 opgestart; de overschakeling van de niet-rechtstreeks toegankelijke hulp in trap 2 is voor 2019 voorzien.

Het nieuwe ondersteuningsbeleid en de invoering van de persoonsvolgende financiering moeten een structureel antwoord bieden op de vastgestelde problematiek van de wachtlijsten.

Het Waalse en het Brusselse Gewest en de Franse Gemeenschap hebben hun krachten gebundeld om een stand van zaken op te maken van de behoeften van gezinnen met een gehandicapt kind van 0 tot 12 jaar. De studie stelt verschillende prioritaire actierreinen voor: toegang tot informatie, zichtbaarheid en leesbaarheid van de diensten, nood aan ondersteuning op lange termijn van de ouders, ondersteuning van de bestaande diensten, versterken van samenwerkingsverbanden en netwerken en het creëren van nieuwe initiatieven en een betere kennis van de noden van de gezinnen.

Het Waalse Gewest heeft in 2014 regelgeving goedgekeurd inzake de erkenning en subsidiëring van de respijtdiensten met het oogmerk die diensten te bestendigen en het aanbod uit te breiden. Aan personen met een handicap, kinderen of volwassenen en aan hun gezin worden uiteenlopende oplossingen voorgesteld: actieve opvang thuis en individuele of collectieve externe activiteiten. De helft van de personen met een handicap die gebruik maken van deze diensten zijn jonger dan 18 jaar. Twee extra mobiele interventiecellen die thuisopvang mogelijk maken werden voorzien.

Het Waals Gewest heeft in het kader van het Actieplan Kinderrechten 2011-2014 en van een samenwerkingsprotocol met de ONE verschillende projecten inzake inclusieve opvang ondersteund. Er werden tevens tal van initiatieven genomen om de opvangmilieus bewust te maken van, en op te leiden inzake inclusie.

In 2016 hebben het Waalse en het Brusselse Gewest en de Franse Gemeenschap een gemeenschappelijk transversaal plan autisme aangenomen om een voluntaristische gezamenlijke politiek in te voeren ter verbetering van de ondersteuning en de leefomstandigheden (huisvesting, onderwijs, vorming, diagnostiek, sport) van, onder meer, de betrokken kinderen.

Via acties ingeschreven in het Actieplan Kinderrechten 2016-2019 beoogt het Waalse Gewest onder meer de ouders van kinderen met een handicap en van kinderen met bijzondere noden te ondersteunen door het voorzien van uitwisselingsgroepen, vorming, diensten voor vroegtijdige ondersteuning en de ontwikkeling van respijtdiensten.

In de Franse Gemeenschapscommissie subsidieert de dienst PHARE sinds 2013 in samenwerking met de ONE het 'OCAPI'-project (Organisatie en Coördinatie van de Vroegtijdige Hulp voor Inclusie) dat tussenkomt op vraag van de opvangmilieus (en niet van de ouders) en hen professionals op het vlak van vroegtijdige hulp ter beschikking stelt.

Financiële hulp voor het inrichten van de leefomgeving is doorheen België beschikbaar, onder bepaalde voorwaarden. Sinds 1 juli 2015 kan bijvoorbeeld de Dienst voor een Kwaliteitsvol Leven een financiële tegemoetkoming verlenen voor aanpassingen aan onroerend goed om de toegankelijkheid bij beide ouders te vergemakkelijken wanneer die apart leven. Voordien was de tegemoetkoming beperkt tot de enkele woning van het kind.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §55] Inclusief onderwijs

In vergelijking met andere Europese landen telt België relatief veel leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en wordt meer gekozen voor een oplossing in aparte scholen.

Met het decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (M-decreet, 2014) zet de Vlaamse Gemeenschap belangrijke eerste stappen om uitvoering te geven aan het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en wordt inclusief onderwijs als eerste optie vooropgesteld.

Het M-decreet verankert een absoluut inschrijvingsrecht voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die het gemeenschappelijk curriculum volgen, alsook het recht op redelijke aanpassingen.

Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die een individueel aangepast curriculum volgen hebben eveneens inschrijvingsrecht in een gewone school, maar de school kan de redelijkheid van de aanpassingen die nodig zijn, onderzoeken in overleg met de ouders en de leerling, de klassenraad en het CLB. Indien de school de aanpassingen onredelijk vindt en op basis daarvan de inschrijving wil ontbinden, moet ze dit schriftelijk motiveren. Er bestaat een administratieve rechtsbeschermingsprocedure wanneer ouders niet akkoord gaan met de beslissing van de school.

De oriëntering naar het buitengewoon onderwijs is gebaseerd op onderwijsbehoeften van leerlingen eerder dan op een louter medische problematiek. Een kind kan enkel naar het buitengewoon onderwijs met een verslag van het CLB. De onderwijsinspectie zal toezicht houden op de kwaliteit van de verslagen.

Het decreet bevat ook ondersteunende maatregelen om leraren(teams) van gewone scholen te ondersteunen. Een waarborgregeling voorziet dat er personeel, lestijden en expertise verschuiven als door het M-decreet het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs daalt. Ook wordt extra omkadering voor schoolteams en in prioritaire nascholing voorzien.

Sinds de goedkeuring van het M-decreet is voor het eerst een daling van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs waarneembaar. In eerste instantie in het basisonderwijs, maar de verwachting is dat dit zich doorzet in het secundair onderwijs. De toepassing van het (absoluut) inschrijvingsrecht stuit echter soms nog op obstakels en er bestaat onduidelijkheid over wat 'redelijke aanpassingen' kunnen zijn. Begin januari 2017 bezorgde de Vlaams minister van Onderwijs aan de Vlaamse Onderwijsraad een nota over het ondersteuningsmodel om het M-decreet verder te implementeren.

In 2011 heeft de Franse Gemeenschap een decreet goedgekeurd dat de integratie in het gewone onderwijs uitbreidt tot alle types buitengewoon onderwijs. Het aantal geïntegreerde leerlingen is sterk gestegen, van 523 in 2009-2010 naar 2020 tijdens het schooljaar 2013-2014. In datzelfde jaar volgden 36.106 leerlingen buitengewoon onderwijs. Inclusief onderwijs blijft dus een belangrijk aandachtspunt en een project doelend op het oprichten van inclusieve klassen wordt uitgewerkt.

Vaststellend dat het regelgevend kader voor het leerlingenvervoer naar het buitengewoon onderwijs verouderd is en aan coherentie heeft verloren, keurde de Vlaamse Regering in 2015 een nieuwe conceptnota leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs goed. De conceptnota heeft aandacht voor de invoering van het M-decreet (vervoer voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die schoollopen in het gewoon onderwijs) en de omvorming of oprichting van multifunctionele centra (nood aan meer flexibel vervoer). Het leerlingenvervoer wordt in dit model gedecentraliseerd en multimodaal georganiseerd. De zorgzwaarte, de vervoersnood en de thuiscontext zullen bepalend zijn voor de keuze van het gepaste vervoer. Ook de

organisatie van buitenschoolse kinderopvang vormt een belangrijke pijler van dat nieuwe concept. De uitvoering ervan wordt uitgetest via een pilootproject dat gefaseerd toewerkt naar de implementatie van een nieuw model vanaf het schooljaar 2018-2019.

Wat de inclusie van kinderen met een handicap in structuren voor buitenschoolse opvang betreft, werkt de Franse Gemeenschap samen met het Brussels Hoofdstedelijk en het Waals Gewest in het verlengde van de logica die geldt in het verplicht onderwijs. In 2016 en 2017 heeft de ONE ook een programma ontwikkeld dat bestaat uit het verspreiden van pedagogische koffers om de inclusie van alle kinderen met bijzondere noden te bevorderen.

In het decreet van de Franse Gemeenschapscommissie inzake de inclusie van de persoon met een handicap (2014) worden de opdrachten van de diensten voor hulp inzake inclusie op school en buitenschoolse inclusie gedetailleerd omschreven. Die diensten werken samen met de persoon met een handicap en zijn gezin, verlenen individuele steun tijdens en na schooltijd, binnen of buiten de school, staan in voor de opvang van de persoon met een handicap en voor de toekenning van educatieve, sociale, psychologische, medische en paramedische bijlagen, en moedigen vooruitgang inzake autonomie op alle vlakken aan.

De nieuwe Vlaamse regelgeving betreffende de toegankelijkheid van publieke gebouwen is in 2010 in werking getreden wat betreft zowel nieuwbouw als verbouwingen. Uit de vijfjaarlijkse bevraging van de scholen blijkt echter dat er nog ruimte is voor verbetering. In de Franse Gemeenschap voorziet het bestek voor alle nieuwbouwscholen overigens aanpassingen voor kinderen met bijzondere noden.

B. Schadelijke traditionele gebruiken

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §63]

De strijd tegen vrouwelijke genitale verminking (VGV) maakt sinds 2010 expliciet deel uit van het nationaal actieplan ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld. Sinds maart 2014 is er multidisciplinaire zorg voor besneden vrouwen in twee referentiecentra. Een wetswijziging in juli 2014 stelt dat ook personen die aanzetten tot VGV of er reclame voor maken, strafbaar zijn.

In 2012 werd een studie gevoerd naar de prevalentie van en het risico op VGV in België. Resultaten van deze studie toonden aan dat er op 31 december 2012 48.092 vrouwen en meisjes in België leefden die de (van herkomst of huidige) nationaliteit hadden van een land waar VGV wordt toegepast. Onder deze meisjes en vrouwen hebben er 13.112 zeer waarschijnlijk al VGV ondergaan en 4.084 onder hen riskeren slachtoffer te worden van VGV.

Verskillende maatregelen dienen vermeld te worden:

- ✓ Overheidsondersteuning van middenveldorganisaties teneinde preventie-, sensibiliserings- en vormingsacties te voeren voor de betrokken nationaliteiten in België;
- ✓ In het kader van de overlegstrategieën ter bestrijding van VGV heeft de Franse Gemeenschap in 2013 een referentiekader voor analyse en actie opgezet. De Franse Gemeenschap ondersteunt in 2017 een programma gericht op het informeren en

vormen van professionals, met ondersteuning van de Groep voor de afschaffing van vrouwelijke genitale verminking (GAMS).

- ✓ Het Vlaams Forum Kindermishandeling heeft in 2013 workshops, georganiseerd en voorgezeten door INTACT en GAMS, ondersteund in de domeinen welzijn, gezondheid en politie-justitie. Hierna hebben sommige actoren zoals de CLB en K&G initiatieven genomen zoals modules en stappenplannen.
- ✓ Voor beroepsmensen werd in 2011, per activiteitssector, een multidisciplinaire interventiegids uitgewerkt.
- ✓ Verschillende middenveldorganisaties hebben in 2015, met ondersteuning van het Instituut voor de gelijkheid van mannen en vrouwen en het Vlaams Forum Kindermishandeling, een nationale toolkit ontwikkeld ter preventie van VGV voor veldorganisaties/vakmensen. Deze kit bevat onder meer een triptiek die de risico-evaluatiecriteria omvat, een risicoschaal en een beslissingsboom.
- ✓ Verschillende bewustwordingscampagnes leggen de nadruk op de strafbaarstelling van VGV.

C. Geestelijke gezondheid en kinderen geplaatst in psychiatrische inrichtingen

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §59] Hervorming van de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren

België zet verder in op toegankelijke geestelijke gezondheidszorg waarbij kwaliteitsvolle en aangepaste zorg voor kinderen en jongeren dichtbij hun leefomgeving centraal staat.

In maart 2015 hebben zowel de federale regering als de gemeenschappen een gids naar een nieuw geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren goedgekeurd. Deze gids omvat onder meer een Nationaal Plan voor een nieuw geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren 2015-2020. Dit beleid is ontstaan uit de vaststelling dat het aanbod voor die doelgroep niet in verhouding staat tot de behoeften, dat de zorgverlening niet is ingebed en dat de gezondheidsdeterminanten en de sociaal-economische context niet in acht worden genomen. De kerntaken omvatten vroegtijdige opsporing, screening en doorverwijzing, diagnose, behandeling, inclusie in alle levensdomeinen en uitwisseling van expertise. Hiertoe wordt de samenwerking tussen de jeugdhulp en de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren versterkt en werden regionale netwerken opgericht.

In de Duitstalige Gemeenschap werd in 2011 een mobiel interventieteam opgericht op vlak van psychiatrische zorg voor minderjarigen.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §§ 57 et 59b] Gelijke toegang tot diensten

Sinds de inwerkingtreding van het Tariefbesluit voor CGG in 2013 hanteren de Vlaamse centra uniforme tarieven voor de “niet-medische consultaties”. Het tariefbesluit legt verminderde tarieven vast voor onder meer patiënten ten laste van hun ouders of voogd die zonder hun medeweten en omwille van probleemsituaties die in verband staan met de relaties tot dezen, naar een CGG komen.

Met betrekking tot kinderen in migratie dient verder vermeld te worden dat begin 2016 negen CGG versterking kregen om individuele therapie en ondersteuning aan eerstelijnsdiensten te bieden. Daarnaast werd Solentra, een gespecialiseerde dienst die onder meer diagnostische en

therapeutische ondersteuning biedt voor vluchtelingen, migrantenkinderen en hun families, verder uitgebouwd.

Het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid van 2011 legt de toelagen van de diensten voor geestelijke gezondheidszorg vast op 10 euro.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §59c, d] Bescherming bij plaatsing

De Zorginspectie voert in de Vlaamse Gemeenschap in de psychiatrische instellingen minimaal vijfjaarlijks algemene audits door. Najaar 2016 werden specifieke inspecties uitgevoerd met betrekking tot vrijheidsbeperkende maatregelen in de psychiatrische diensten, met focus op minderjarigen.

Het Waals Gewest voorziet de invoering van een systeem om de kinderen die in psychiatrische instellingen zijn geplaatst aangepast te informeren over hun situatie, eveneens over de duur van hun verblijf.

D. Gezondheid en gezondheidsdiensten

G5: uitstel van de gezondheidszorgen: 11,7 % van de kinderen in België behoort tot een gezin dat gezondheidszorg heeft moeten uitstellen in 2013.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §56]

De maatregelen met betrekking tot verhoogde verzekeringstegemoetkoming genomen krachtens het Koninklijk Besluit van 15 januari 2014 beogen een verbetering van de toegang tot gezondheidsdiensten voor kansarme gezinnen door het voorzien van het terugbetalen van een groter bedrag voor verzekerden met inkomens die een bepaald grensbedrag niet overschrijden. Bovendien hebben bepaalde groepen personen die een sociaal voordeel genieten die hun ongunstige situatie veronderstelt, automatisch recht op een verhoogde verzekeringstegemoetkoming. Dit geldt ook voor kinderen met een handicap, wezen en NBMV.

De nieuwe regelgeving betreffende de derdebetalersregeling ingevoerd bij Koninklijk Besluit van 18 september 2015 houdt hier eveneens rekening mee daar algemeen geneeskundigen verplicht worden de derdebetalersregeling toe te passen op de ontvangers van een verhoogde verzekeringstegemoetkoming (de verzekerde betaalt enkel de eigen bijdrage of remgeld). Bij geconventioneerde tandartsen is de basiszorg voor kinderen gratis.

In de Vlaamse Gemeenschap werd in 2014 een grondige hervorming van de preventieve gezinsondersteuning vanuit Kind en Gezin ingeleid met de inwerkingtreding van het decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning. Het decreet verwijst expliciet naar de doelstellingen van het Kinderrechtenverdrag en streeft naar de versterking van de positie van kwetsbare aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren, in het kader van de bestrijding van kinderarmoede. De hervorming moet de doeltreffendheid van de dienstverlening verhogen en ruimte scheppen voor bijkomende inzet op ruimere psychosociale en pedagogische ondersteuning van gezinnen met jonge kinderen.

Deze vernieuwing ging samen met de opstart van de “Huizen van het Kind”. Dit zijn brede lokale netwerken van actoren, die ondersteuning voor gezinnen met kinderen kunnen bieden

en die moeten leiden tot een meer geïntegreerd en integraal aanbod. Ondertussen zijn 128 “Huizen van het Kind” actief in 182 Vlaamse gemeenten.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zal de Vlaamse Gemeenschapscommissie via het “Huis van het Kind Brussel” de toegang tot het Nederlandstalige aanbod van de dienstverlening aan gezinnen uitbreiden door de toegankelijkheid van de preventieve gezinsondersteuning en de milieus voor de opvang van kleine kinderen en buitenschoolse opvang te verhogen en de perinatale gezondheid te verbeteren door het aanbod te coördineren en te ondersteunen. Dit strookt met het Brussels actieplan armoedebestrijding, dat ernaar streeft de prenatale, perinatale en postnatale gezondheid van zeer kwetsbare moeders en pasgeboren kinderen te verbeteren. Een prioriteit zal erin bestaan om het aanbod van prenatale, perinatale en postnatale zorgverlening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat thans versnipperd en hoogdrempelig is, zichtbaarder/toegankelijker te maken voor zeer kwetsbare gezinnen. Samenwerking tussen actoren in de sector van de seksuele en reproductieve gezondheid van vrouwen en in de sector van “risicovolle” huishoudens zal worden bevorderd.

Met verwijzing naar de concrete invulling van de rechten van het VRK, bepaalt de beheersovereenkomst 2013-2018 van de ONE dat de instelling de ongelijkheden op vlak van toegang tot het recht op gezondheid voorkomt en tegengaat door het aanbieden van een universele en progressieve dienst, afgestemd op de meest kwetsbaren, door de strijd aan te binden met kindermishandeling en met het plaatsen van kinderen in ziekenhuizen, door aandacht te schenken aan kinderen met een handicap, aan kinderen in migratie en aan kinderen die leven in armoede. Teneinde de doelstellingen van deze beheersovereenkomst uit te voeren, heeft de ONE in 2014 een Actieplan ‘bestaansonzekerheid, perinataliteit, kinderjaren’ aangenomen met 31 acties gevoerd onder meer in het kader van prenatale, consultaties, doktersraadplegingen voor kinderen, opvangmilieus of steun aan het ouderschap.

In de Duitstalige Gemeenschap werd in 2014 het nieuwe centrum voor de gezonde ontwikkeling van kinderen en jongeren, Kaleido-DG, opgericht waarin zowel de dienst voor de kinderen en het gezin, de schoolgezondheidscentra als de psycho-medische-sociale centra zijn ondergebracht. In dat kader werden de bevoegdheden van het perinatale centrum in 2016 gheredefinieerd. Kaleido-DG zet in op preventie door de vroegtijdige bevordering van een gezonde fysieke, geestelijke en sociale ontwikkeling bij kinderen en jongeren tot 20 jaar. De dienst bestaat uit lokale antennes met multidisciplinaire teams en waarborgt een algemene toegang tot de dienstverlening voor kinderen. Het centrum is actief binnen gezinnen, scholen en opleidingscentra.

Met aandacht voor de voortdurende uitdagingen op vlak van toegankelijkheid van gezondheidsdiensten voor kinderen in migratie wordt bijzonder ingezet op dit domein. Zo sloten Fedasil en K&G een raamovereenkomst om hun dienstverlening beter te coördineren. Het vaccinatiebeleid van Fedasil werd eveneens aangepast aan de profielen van de nieuwkomers en de vaccinatiebehoeften op korte termijn. In het kader van preventieve gezondheidszorg in asielcentra en voor vluchtelingenkinderen wordt, met prioritaire aandacht voor vaccinatie, door het Vlaamse Agentschap voor Zorg en Gezondheid voorzien in vertalingen van de informatie- en toestemmingsbrieven en de dienstverlening bij K&G versterkt. Kaleido-DG onderzoekt stelselmatig alle kinderen in migratie jonger dan drie jaar die naar de crisiscentra zijn verwezen. NBMV van zowel binnen als buiten de EU hebben nu een eigen recht op ziekteverzekering.

E. Levensstandaard

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §65a, b] Voorrang geven aan het terugdringen van kinderarmoede

In 2013 werd de interfederale armoedebaarometer in een nieuw jasje gestoken en toegankelijker gemaakt dankzij een nieuwe webapplicatie. Dit instrument strekt er hoofdzakelijk toe gegevens met betrekking tot armoede in België meer bekendheid te geven en bevat een specifiek luik dat armoede bij kinderen meet. Daaruit blijkt dat het percentage kinderen jonger dan 18 jaar met een risico op armoede of sociale uitsluiting relatief constant is gebleven tussen 2010 en 2015 (van 23,2 % naar 23,3 %). België blijft evenwel bezorgd en is er zich van bewust dat armoede een impact heeft op het genot van alle (kinder)rechten.

In het kader van het eerste Nationaal Kinderarmoedebestrijdingsplan heeft de federale regering de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn ertoe aangezet lokale overlegplatformen inzake kinderarmoede op te zetten om armoede bij kinderen op te sporen en te voorkomen. Die platformen hebben tot doelgroep kinderen van 0 tot 12 jaar in armoede of met een risico op armoede, met bijzondere aandacht voor kleine kinderen. Ook de ouders nemen hier deel aan. Na evaluatie in 2015 werd het project verlengd.

Begin 2015 werd een burgemeestersverklaring inzake kinderarmoedebestrijding opgesteld. Op initiatief van België kwam kinderarmoedebestrijding ook op de Europese *Urban Agenda*.

In het kader van het plan voor sociale cohesie van het Waals Gewest hebben 181 Waalse gemeenten zich in 2013 aangesloten bij een projectoproep, met als nieuwigheid de mogelijkheid om acties in te voeren in rechtstreeks verband met kinderrechten.

De Duitstalige Gemeenschap heeft een referentiekader uitgewerkt voor de invoering van gecoördineerde hulp en de ondersteuning van de middelen van gezinnen met verscheidene kwetsbaarheden. De maatschappelijk werkers hebben samen gemeenschappelijke tools uitgewerkt om gezinnen te begeleiden en de hulpverlening te evalueren. In 2014 bestelde de regering een onderzoeks- en actieprogramma rond armoede, bestaansonzekerheid en sociale kwetsbaarheid, met bijzondere aandacht voor kinderarmoede.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, para. 65c] Gezinsbijslag

Sinds 1 juli 2014 is de bevoegdheid inzake gezinsbijslag overgeheveld naar de gemeenschappen en het recht op gezinsbijslag als fundamenteel recht opgenomen in de Grondwet. Gezinsbijslagen worden gezien als een recht van het kind, ongeacht de socio-professionele situatie van de ouders. Om de toekenning van de bijslag niet in het gedrang te brengen, mag het Federaal Agentschap voor de Kinderbijslag (FAMIFED) het huidige betalingscircuit blijven beheren voor rekening van de gefedereerde entiteiten tot 31 december 2019.

De Vlaamse Gemeenschap maakt van deze overdracht van bevoegdheden gebruik om het huidige gezinsbijslagensysteem te vereenvoudigen en rechtvaardiger te maken. De hervorming steunt op drie pijlers:

- ✓ Elk kind ontvangt een gelijk en onvoorwaardelijk basis- en startbedrag dat voldoende hoog ligt opdat jonge gezinnen extra ondersteund worden.

- ✓ Zorgtoeslagen en sociale toeslagen. De toeslag voor kinderen met bijzondere zorgnoden blijft ongewijzigd behouden. De wezentoeslag wordt aangepast aan de huidige maatschappelijke realiteit. De forfaitaire toeslag in het kader van pleegzorg zal volledig aan de ouder worden toegekend als het gaat om perspectiefbiedende pleegzorg. Om extra tegemoet te komen aan de gezinnen op momenten dat ze hier nood aan hebben, wordt voor kinderen die opgroeien in een gezin met een laag inkomen, een sociale toeslag voorzien, ongeacht de socio-professionele situatie van de ouders. Het toeslagbedrag en de inkomensgrenzen houden rekening met de gezinsgrootte.
- ✓ Participatietoeslagen: om de toegang tot de niet-inkomensgerelateerde kinderopvang te faciliteren, wordt voorzien in de kinderopvangtoeslag. Daarnaast zijn universele participatietoeslagen voorzien die stijgen met de leeftijd. Om te stimuleren dat kleuters zo vroeg mogelijk naar school gaan wordt een toeslag voorzien voor driejarigen als ze ingeschreven zijn in kleuteronderwijs en voor vierjarigen, op voorwaarde dat ze ingeschreven blijven en voldoende aanwezig waren in de eerste kleuterklas. De schooltoelagen worden geïntegreerd in het groeipakket en omgevormd tot de selectieve participatietoeslag.

De Vlaamse Gemeenschap zal op 1 januari 2019 het nieuwe gezinsbijslagensysteem invoeren. Uit onderzoek blijkt dat het nieuwe systeem het armoederisico met bijna 1 procent zal doen afnemen.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is momenteel een studie uitbesteed voor de bepaling van het toekomstige model; de resultaten worden verwacht in 2017.

In februari 2017 heeft de Waalse regering een nieuw model voor gezinsbijslagen goedgekeurd. Voor elk kind geboren vanaf 1 januari 2019 zal het gezin een basisbijslag ontvangen van 155€ tot de 18de verjaardag van het kind, en 165€ van 18 tot 24 jaar. Het nieuwe systeem betracht eenvoudiger en gebruiksvriendelijker te zijn en voorziet toeslagen om de meest kwetsbare gezinnen te ondersteunen alsook kinderen met een aandoening en wezen. Het Agentschap voor een Kwaliteitsvol Leven (AViQ) zal het administratief beheer van dit systeem op zich nemen ten laatste op 1 januari 2020.

De Duitstalige Gemeenschap zal de facultatieve overgangsperiode benutten om de situatie van de gezinnen en hun behoeften te analyseren met het oogmerk een evenwichtig systeem ter ondersteuning van het kind te ontwikkelen. Het decreet betreffende de gezinsbijslag is thans in opmaak.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §65d] Recht op huisvesting

G9: Woonsituatie: In 2013 woonde 20 % van de kinderen jonger dan 15 jaar in huishoudens die melding maken van een comfortprobleem.

De gewesten zijn zich bewust van de uitdagingen op dit stuk en hebben tal van maatregelen genomen om de toegang tot het recht op huisvesting te verbeteren en dakloosheid tegen te gaan, ook voor kinderen.

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2015 - 2019 wijst op recent onderzoek waaruit blijkt dat tijdens de periode 15 januari 2014 tot en met 15 februari 2014, 3.019 volwassenen en 1.675 kinderen werden geregistreerd in de thuislozenzorg.

Het Actieplan stelt een globale aanpak van dak- en thuisloosheid met langetermijnvisie voorop, waarbij onder meer volgende acties/prioriteiten horen:

- ✓ Wijziging van de huurpremie en huursubsidie begin 2014.
- ✓ Focus op de nazorgtrajecten voor mensen die een instelling verlaten (psychiatrische instelling, bijzondere jeugdzorg).
- ✓ Preventie van uithuiszetting.
- ✓ Extra ondersteuning voor jongvolwassenen die hun eerste stappen op de woningmarkt zetten.

In december 2016 heeft de Vlaamse Regering ingestemd met het globaal plan dak- en thuisloosheid, dat opgevolgd zal worden door een gezamenlijk platform dak- en thuisloosheid.

Met het decreet Grond- en Pandenbeleid (2009) kreeg elke gemeente een “Bindend Sociaal Objectief”. Het beleid werd in 2016 gewijzigd. Voorzien is nu dat tegen eind 2025, 50.000 bijkomende sociale huurwoningen gerealiseerd zijn.

Minderjarigen kunnen een sociale huurwoning toegewezen krijgen, indien het ontvoogde minderjarigen zijn of jongeren die begeleid worden door een erkende dienst zelfstandig wonen. In het laatste geval hebben ze recht op een versnelde toewijzing.

Om het hoofd te bieden aan de toestroom van kandidaat-huurders voor sociale woningen en de noodzaak om de toegangsregels aan te passen in het licht van de veranderende familiale situaties werd het Waalse Wetboek voor Huisvesting en Duurzaam Wonen meermaals gewijzigd.

Het Wetboek voert zo het recht op wonen in voor de personen die sinds 2012 huren en kent hen het recht toe om van sociale woning te wisselen wanneer de woning die zij betrekken niet langer overeenstemt met hun gezinssamenstelling. Tegelijkertijd werden de regels inzake de gezinssamenstelling versoepeld om de toegang voor de grootste gezinnen te vergemakkelijken. Het gemeentelijk plan voor de verankering van de huisvesting 2014-2016 verduidelijkt dat 20% van de woningen uit minstens vier slaapkamers en meer moet bestaan. Ouders die een verblijfsrecht uitoefenen, kunnen een sociale woning toegekend krijgen waar plaats is voor de kinderen. Het belang van het kind wordt in aanmerking genomen: de kandidaat-gezinnen kunnen de gemeenten kiezen waar zij een woning willen krijgen, inzonderheid gelet op de behoeften van het kind (plaats van de school of zorgverlening, nabijheid van familiale banden, enz.).

Het dient onderstreept te worden dat bij de berekening van de punten die prioritair recht geven op een woning in specifieke punten voorzien is voor gezinnen waarvan een gezinslid erkend is als gehandicapt en voor minderjarigen die zelfstandig wonen. Die laatsten kunnen sinds 2014 ook op verhuis- en huurvergoedingen rekenen.

Overeenkomstig het Waalse Wetboek voor Huisvesting kunnen huishoudens in financiële moeilijkheden sinds 2012 gepersonaliseerde hulp genieten via de begeleiding van een maatschappelijk aanspreekpunt. Het Wetboek biedt de plaatselijke maatschappijen ook de mogelijkheid om, als uitzondering op de gewone regel, bij het verhuren van een woning voorrang te geven aan gezinnen in sociale noodsituaties of in situaties die de sociale cohesie bedreigen. Dat is inzonderheid het geval wanneer kinderen in gevaar dreigen te komen door

het gebrek aan huisvesting of de slechte kwaliteit ervan. Vijfenvierzig procent van alle gezinnen die huren heeft minstens één kind, in twee derde van de gevallen gaat het om eenoudergezinnen. Volgens de regels voor de toekenning van een woning moet de helft van de beschikbare woningen voorbehouden zijn voor kansarme gezinnen.

In het Brussels Gewest zet de stijgende tendens van het aantal gezinnen die een sociale woning huren zich voort. Het aantal gezinnen met kinderen is gestegen van 34,6 % in 2010 tot 36,5 % in 2014. Ook het aantal grote gezinnen met meer dan drie kinderen is gestegen van 11,3 % in 2010 tot 12,8 % in 2014.

De Brusselse wetgever heeft steeds bijzondere aandacht besteed aan de kinderen van huishoudens in financiële moeilijkheden. Sinds 1 januari 2016 zijn de sociale huisvestingsmaatschappijen verplicht om een overeenkomst te sluiten met de erkende opvanghuizen voor personen die het slachtoffer zijn van partnergeweld of intrafamiliaal geweld, overeenkomstig dewelke voornoemde personen voorrang krijgen bij de toekenning van een woning, dit voor minstens 3 % van het totale aantal toekenningen het voorbije jaar.

De Gewesten besteden tevens aandacht aan de energiezuinigheid van sociale huurwoningen.

V. ONDERWIJS, VRIJETIJSBESTEDING EN CULTURELE ACTIVITEITEN

A. Recht op onderwijs

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §67a] Afschaffing van de schoolkosten verder bevorderen

De Belgische Grondwet voorziet in de kostenloosheid van het verplicht onderwijs. Schoolkosten zijn evenwel mogelijk, wat de gelijkheid van kansen beïnvloedt.

De Vlaamse Gemeenschap voerde in 2008 een maximumfactuur in voor kleuter- en lager onderwijs (cf. CRC/C/BEL/3-4, §§622-624). In het secundair onderwijs is er geen maximumbedrag maar worden scholen gestimuleerd om bewust om te gaan met aangerekende schoolkosten. Ze moeten de bijdrageregeling elk jaar aan ouders verduidelijken en desgewenst betalingsspreiding toestaan. De vereniging 'SOS Schulden op School' wordt gesubsidieerd om scholen tools aan te reiken voor een kostenbeheersend beleid. Ook spant de overheid zich in opdat de inkomensselectieve schooltoelagen vlotter toegekend worden en wil men rechthebbenden zo maximaal mogelijk bereiken. Een studiekostenmonitor (2016) werd ontwikkeld om per studieniveau te meten hoeveel de werkelijke studiekosten bedragen en of de huidige studiefinanciering de evoluties dekt.

In de Franse Gemeenschap verdelen Omzendbrieven uit 2015 de schoolkosten in vier categorieën: de kosten die de school niet kan terugvorderen (schoolgeld of personeelskosten, verwarming of schoonmaak van de school), de kosten die de school kan terugvorderen (toegang tot het zwembad en culturele activiteiten, uitstappen, opvang, warme maaltijden), de kosten die de school kan beogen, maar niet kan opleggen (groepsaankoop van pedagogische middelen en andere facultatieve abonnementen op tijdschriften), andere kosten waarin de ouders zouden kunnen gevraagd worden bij te dragen (buitenschoolse vrijetijdsactiviteiten).

De Duitstalige Gemeenschap heeft in 2014 een decreet uitgewerkt om de schoolkosten van het basisonderwijs te drukken.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §67(b)] Toegang tot het recht op onderwijs waarborgen voor alle kinderen, ongeacht hun socio-economische achtergrond

België is zich bewust van de uitdagingen die de gelijke toegang tot het onderwijs stelt en heeft in dat opzicht tal van maatregelen genomen:

Kleuterparticipatie

De Vlaamse Gemeenschap zet verder in op vroege kleuterparticipatie vanaf drie jaar met specifieke aandacht voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Via de lokale overlegplatforms, Kind & Gezin, opvoedingswinkels, integratiediensten, en buurtcentra, poogt men de kleuterinschrijvingen te verhogen door een betere toeleiding naar het kleuteronderwijs. Begin 2016 engageerden alle lerarenopleidingen kleuteronderwijs en de pedagogische begeleidingsdiensten zich ertoe toekomstige kleuteronderwijzers te leren omgaan met kansarmoede en diversiteit, namelijk door in een individueel plan deze competenties te integreren in hun opleiding (en niet langer als een afzonderlijk vak of project). Het traject wordt ondersteund door een lerend netwerk dat de brug maakt met de lerarenopleidingen lager- en secundair onderwijs. In het kader van de hervorming van de

gezinsbijslagen wordt voorzien in een kleutertoeslag. Uit het denkwerk rond het Pact voor een uitmuntend onderwijs blijkt dat in de Franse Gemeenschap de collectieve wil bestaat om de investering in een kwaliteitsvol kleuteronderwijs voor allen te versterken. Het Pact zal de gelegenheid zijn om het referentiekader voor het kleuteronderwijs af te bakenen.

Verder wil de Vlaamse Gemeenschap via regelgeving scholen sneller bijkomende lestijden voor de instappende kleuters en extra “gelijke onderwijskansen”-lestijden toekennen, van een minimale aanwezigheid een voorwaarde te maken voor het ontvangen van een schooltoelage, één aanspreekpunt kleuterparticipatie inrichten op niveau van de scholengemeenschappen en scholen stimuleren een actief en geïntegreerd beleid rond kleuterparticipatie uit te werken. Ook de CLB hebben de opdracht schoolondersteuning te bieden voor kleuterparticipatie. De vereiste aanwezigheid werd verhoogd van 220 naar 250 halve dagen om te mogen overgaan naar de lagere school. De Franse Gemeenschap gaat na of een verlaging van de leerplichtleeftijd mogelijk is en of de invoering van een minimum aantal dagen vereiste aanwezigheid in het kleuteronderwijs haalbaar is als voorwaarde om zich in het eerste leerjaar van het lager onderwijs te mogen inschrijven. Acties werden ook opgezet om ouders bewust te maken van het belang dat hun kleuters regelmatig aanwezig zijn op school.

Schoolcapaciteiten

In de Vlaamse Gemeenschap werden capaciteitsmiddelen voorzien om extra plaatsen te creëren in het basisonderwijs vooral in de stad Antwerpen, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Vlaamse Rand maar ook in andere steden zoals Gent en Mechelen. In de Franse Gemeenschap worden sinds 2013 ook extra financiële middelen voorzien om nieuwe plaatsen te creëren in (deel)zones onder demografische druk in het Waalse Gewest en in Brussel.

Gedifferentieerde begeleiding

De Vlaamse en Franse Gemeenschap hebben wetgevende maatregelen genomen ter versterking van de begeleiding en de werkingsmiddelen van de scholen die grotere behoeften hebben gelet op de sociaal-economische kenmerken van hun schoolbevolking.

Pact voor een uitmuntend onderwijs

De Franse Gemeenschap is zich ervan bewust dat de kwaliteit van het onderwijs, ontoereikend blijft, ondanks een financiering boven het Europese gemiddelde en belangrijke vooruitgang op het vlak van de beheersing van de basiskennis en de bestrijding van het zittenblijven en dat nog heel wat vooruitgang moet worden geboekt wat billijkheid, prestaties, moderniteit en doeltreffendheid van het onderwijs betreft. Daarom werd in 2015 beslist een “Pact voor een uitmuntend onderwijs” te ontwikkelen. Dat uitgebreide denkkader is ingeschreven in een participatief procedé waarbij kinderen worden betrokken. In maart 2017 keurde de regering van de Franse Gemeenschap het derde advies over het pact goed, gezamenlijk opgesteld door de schoolactoren.

Het pact is bedoeld als een transversaal initiatief op weg naar een ambitieuze versterking van de kwaliteit van het onderwijs, met vier speerpunten: aanpassen van de competenties en de kennis aan de behoeften van de school van de 21^{ste} eeuw, verbeteren van de schoolloopbaan van de leerling en aanpakken van schooluitval en ongelijkheden op school, ondersteunen van en investeren in de pedagogische teams, en aanpassen van het bestuur van het schoolsysteem om de verschillende actoren te responsabiliseren en de sturing van het schoolsysteem en de

prestaties te verbeteren. Het pact moet meer bepaald in de voorwaarden voor meer gepersonaliseerde schoolloopbanen voorzien.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §67b] Kinderen uit kansarme gezinnen niet langer naar het buitengewoon onderwijs doorverwijzen

O3. Spreiding van de leerlingen over het gewoon en buitengewoon onderwijs: Het socio-economische statuut is van grote invloed op de schoolse oriëntatie in het algemeen.

In de oriënteringscriteria van het M-decreet (*supra*) is expliciet opgenomen dat wanneer de onderwijsbehoeften enkel en alleen terug te brengen zijn tot de socio-economische of socio-culturele context van de leerling, dit geen aanleiding meer kan geven tot een oriëntering naar het buitengewoon onderwijs.

In juli 2015 heeft het parlement van de Franse Gemeenschap beslist dat een gebrekkige beheersing van de taal van het onderwijs of de afkomst uit een kansarm sociaal milieu op zich geen geldige reden mag zijn voor een oriëntering naar het buitengewoon onderwijs.

De inwerkingstelling van deze bepalingen blijft een belangrijk aandachtspunt.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §67c] Het onderwijs van kinderen van buitenlandse afkomst bevorderen

O8: Ongelijkheden op het vlak van competentieverwerving: In België beïnvloeden de herkomst en de sociaal-economische status de resultaten van de wiskundetest.

De socio-economische status, en met name de migratieachtergrond, heeft in België duidelijk een impact op de schoolse prestaties. Dit krijgt de volle aandacht. Zo worden in de drie gemeenschappen onthaalklassen en/of extra ondersteuning geboden aan kinderen met een migratieachtergrond.

De goede algemene score van het Vlaamse onderwijsbeleid is voor de overheid geen excuus om niets te doen. Voor jongeren van niet-Belgische of niet-Nederlandse nationaliteit die nieuw binnenkomen in België en het Nederlands onvoldoende beheersen wordt “onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers (OKAN)” ingericht. In het basisonderwijs kan elke school aanvullende lestijden krijgen voor de organisatie van onthaalonderwijs indien zij voldoende anderstalige nieuwkomers heeft ingeschreven. In het secundair onderwijs worden anderstalige nieuwkomers vaak naar scholen met een specifiek aanbod OKAN toegeleid. Er zijn ook GOK-uren (gelijke onderwijskansen) voorzien om kinderen die het nodig hebben extra ondersteuning te bieden.

Het Vlaamse inburgeringsbeleid voor minderjarige nieuwkomers en anderstalige kleuters, gevoerd door het in 2015 opgerichte Agentschap Integratie en Inburgering, is voornamelijk gericht op het toeleiden naar het meest geschikte onderwijsaanbod. Door de uitwisseling van de onderwijs-databank en de Kruispuntbank Inburgering, kunnen eveneens gerichte acties ondernomen worden naar de niet-ingeschreven jongeren. Toeleiding naar gezondheids- en welzijnsvoorzieningen is mogelijk, sociale tolk- en vertaaldienstverlening worden voorzien en er is aandacht voor begeleiding bij de overgang naar de meerderjarigheid.

De Franse Gemeenschap keurde in 2012 een decreet goed dat de organisatie van opvang- en scholingsvoorzieningen voor nieuwkomers (DASPA) bestendigt. Deze voorzieningen worden sinds automatisch jaarlijks herleigd, tenzij de normen voor het behoud ervan niet in acht worden genomen. In het kader van de DASPA wordt in een tussentijdse scholingsfase van beperkte duur voorzien met als doelstelling schoolse en pedagogische begeleiding te bieden die onder meer is afgestemd op de moeilijkheden wat de taal en de cultuur van het onderwijs betreft. Het decreet omvat eveneens bepalingen wat de bijscholing en de pedagogische begeleiding van de betrokken opleiders betreft.

De voorziening voor sociale cohesie van de Franse Gemeenschapscommissie ondersteunt tal van voorzieningen voor schoolse ondersteuning en begeleiding die zorgen voor de opvang van kinderen en jongvolwassenen die een migratieachtergrond hebben en/of recentelijk in Brussel aangekomen zijn. Die acties omvatten activiteiten tot burgerschapsvorming. Sociaal-juridische permanenties rond migrantenthema's worden ook ondersteund, waarvan één specifiek gericht is tot NBMV.

In de Duitstalige Gemeenschap krijgen de scholen specifieke hulp (meer uren) om nieuwkomers te ondersteunen. De leerlingen krijgen praktijkgerichte lessen tijdens dewelke zij vooreerst de taal van het onderwijs leren. In de gemeenten waar opvangcentra voor asielzoekers zijn gevestigd, worden onthaalklassen op het niveau van het kleuteronderwijs en het lager onderwijs georganiseerd en gesubsidieerd. Ook op het niveau van het secundair onderwijs worden onthaalklassen voor nieuwkomers georganiseerd en gesubsidieerd naargelang de behoefte. Om de integratie op school te bevorderen, wordt educatief materiaal ter beschikking gesteld aan vluchtelingenkinderen om de Duitse taal aan te leren.

De verhoogde instroom van vluchtelingen in België vertaalde zich in een aanzienlijke stijging van het aantal anderstalige nieuwkomers in het leerplichtonderwijs.

In de Vlaamse Gemeenschap steeg hun aantal van 4.919 in april 2015 tot 8.170 in april 2016. Extra maatregelen werden genomen om scholen te ondersteunen. Zo werden middelen vrijgemaakt voor tijdelijke modulaire units voor scholen die temporeel de capaciteit uitbreiden voor kinderen van asielzoekers en vluchtelingen; en voor vervoer van leerlingen uit collectieve opvanginitiatieven naar basisscholen. Daarnaast werden maatregelen genomen om de organisatie van het OKAN in het secundair onderwijs te flexibiliseren en te ondersteunen. Vanaf 1 november 2015 kan ook tijdens het schooljaar bijkomend OKAN-aanbod worden opgericht. Het aantal vestigingsplaatsen dat OKAN aanbiedt, steeg van 49 in september 2014 naar 90 in juni 2016.

In de Franse Gemeenschap werden 1.295 extra lestijden toegekend aan verschillende scholen voor de organisatie van de DASPA. 29 nieuwe DASPA zijn opgericht als aanvulling op de 74 DASPA die sinds het decreet van 2012 werden bestendigd. Daarenboven werd beslist tot de financiering van 28.000 bijkomende lestijden voor de organisatie van cursussen Frans als buitenlandse taal en van alfabetiseringscursussen in het onderwijs voor sociale promotie.

In de Duitstalige Gemeenschap werd het beschikbaar aantal uren voor het onthaal in een middelbare school verdubbeld. Het onderwijs voor de leerlingen lager onderwijs die in Elsenborn verblijven, vindt plaats in het opvangcentrum zelf. Ten tijde van het opstellen van dit rapport waren alle leerlingen geïntegreerd in het gewoon onderwijssysteem.

[CRC/C/BE/CO/3-4, §66c] Schooluitval tegengaan

O9: Vroegtijdig schoolverlaten: Elf procent van de jongeren tussen 18 en 24 jaar in België hebben het secundair onderwijs niet afgerond en volgen geen enkele vorm van onderwijs of opleiding.

Om het vroegtijdige schoolverlaten aan te pakken, hebben de drie gemeenschappen een reeks niet-repressieve maatregelen uitgewerkt.

In de Vlaamse Gemeenschap is het aantal vroegtijdige schoolverlaters de voorbije jaren gedaald; het stelsel “leren en werken” telt het hoogste percentage. In 2013 werd een eerste actieplan “vroegtijdig schoolverlaten” gelanceerd waarin werd ingezet op een preventieve aanpak, gevolgd door interventies die worden gestart op het moment dat een leerling het leerplichtonderwijs dreigt te verlaten, aangevuld met compenserende acties voor die jongeren die ongekwalificeerd uitvallen. In 2015 werd de conceptnota “samen tegen schooluitval” gelanceerd. Deze omvat ook specifieke acties omtrent spijbelen en het garanderen van leerrecht van jongeren. De doelmatigheid van de koppeling tussen regelmatigheid (op school zijn) en het recht op studiefinanciering wordt momenteel onderzocht.

Om te voorkomen dat leerlingen moeten zittenblijven en niet van het kleuteronderwijs naar het lager onderwijs mogen overgaan, heeft de Franse Gemeenschap in 2012 het project “*Décolâge!*” op poten gezet. “*Décolâge !*” verkiest een leergerichte aanpak boven selectie en heroriëntering. Aanvankelijk beoogde het project kinderen van 2,5 tot 8 jaar en de volwassenen uit hun omgeving. Sinds het schooljaar 2014-2015 is het project uitgebreid naar kinderen tot 12 jaar. Thans wordt een uitbreiding naar de eerste graad van het secundair onderwijs voorbereid.

Daarnaast heeft de Franse Gemeenschap in 2013 een decreet goedgekeurd tot organisatie van een gemeenschappelijk beleid inzake leerplichtonderwijs en jeugdhulp ter bevordering van het welzijn van jongeren op school, herinschakeling op school, preventie van geweld op school en begeleiding van de studieoriëntatie. Het decreet omvat de volgende maatregelen: de mobiele ploegen en de ombudsdienst voor het onderwijs, de interne voorziening voor de herinschakeling op school, het gepersonaliseerd plan en de diensten voor herinschakeling op school.

In dezelfde optiek werd de hervorming van de eerste graad van het secundair onderwijs in 2014 bevestigd. Die hervorming omvat allereerst de bekrachtiging van de organisatie van een aanvullend jaar, na het eerste of tweede gemeenschappelijk jaar, voor leerlingen die het moeilijk hebben om de beoogde competenties te verwerven. Via de opmaak van een individueel leerplan moet het aanvullend jaar (niet hetzelfde als zittenblijven) de leerling helpen om de vastgestelde leemten aan te pakken en doeltreffende leerstrategieën te verwerven.

De Duitstalige Gemeenschap heeft het aantal adviseurs inzake integratiepedagogie verhoogd met 25 personen. Daarbij wordt een betere begeleiding nagestreefd om de zwakke punten in het leerproces van de leerlingen op te sporen, te voorkomen en te begeleiden.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §69] Pesten en andere vormen van geweld op school tegengaan

W4: Geweld tussen leeftijdsgenoten: Zeven jongeren op tien rapporteerden dat ze niet uitgedaagd of gepest werden door een andere leerling gedurende de paar maanden die de bevraging voorafgingen. Een minderheid (7,0 %) gaf aan dat het hen minstens een keer per week overkwam.

In juni 2015 werd een eerste Belgische ronde tafel georganiseerd rond (cyber)pesten. Op internationaal niveau heeft België in 2016 de “*Call for Action on Inclusive and equitable education for all learners – in an environment free from discrimination and violence*” van de UNESCO onderschreven. De “*No Hate Speech*”-campagne van de Raad van Europa werd zowel op Belgisch als Vlaams niveau gelanceerd. Het Belgisch Comité van de *No Hate Speech* beweging heeft een vormingscyclus opgezet voor leerkrachten en jeugdwerkers. In 2016 kwam in de Vlaamse Gemeenschap een vernieuwd *No Hate Speech*-Platform Vlaanderen 2016 - 2018 samen. Al meer dan 80 organisaties, voornamelijk uit de jeugdsector, zijn aangesloten bij de beweging. In de Franse Gemeenschap eveneens vormen de verschillende partnerorganisaties van de *No Hate Speech*-beweging een pilootcomité in de jeugdwerksector. Het Internationaal Bureau van de Jeugd (BIJE) werd gemandateerd om de campagne verder te zetten en uit te breiden, in samenwerking met veldorganisaties. Een actieplan werd opgesteld waarvan een eerste luik betrekking heeft op bewustmaking en preventie en een tweede luik *cyber-solutions* voorstelt.

Sinds het schooljaar 2015-2016 werd door de Vlaamse Onderwijsraad een platform “Pesten en Welbevinden” opgericht waarin onder meer experts, schoolvertegenwoordigers, ouders en leerlingen, onderzoekers, en de ministeries voor Onderwijs en Welzijn zetelen. Het platform werkte een actieplan uit in dit domein.

Ook volgende initiatieven kunnen vermeld worden:

- ✓ Sinds 2012 kunnen scholen een beroep doen op het Vlaamse “Kenniscentrum Mediawijsheid”. In samenwerking met het Departement Onderwijs lanceerde Mediawijs in 2016 een digitaal platform waar leerkrachten en opvoeders terecht kunnen rond alle aspecten van cyberpesten.
- ✓ In samenwerking met organisaties zoals de Vlaamse Scholierenkoepel en ‘Jong & Van Zin’ wordt *peer-mediation/peer support* in scholen gepromoot om pesten tegen te gaan.
- ✓ ‘Re:pest’, een lessenreeks met als doel het pestgedrag in het secundair onderwijs terug te dringen, werd verder uitgerold.

In het najaar 2016 startte een vervolgwetenschappelijk onderzoek m.b.t. geweld op kinderen in het gezin, op school en in de vrije tijd.

In 2012 werd het actieplan van de Franse Gemeenschap gericht op het waarborgen van de voorwaarden voor sereen leren voor de tweede keer herzien. In dit kader werden verschillende maatregelen genomen:

- ✓ Twee gratis telefoonnummers: de lijn “bijstand aan scholen” voor het educatief personeel dat te maken krijgt met situaties van geweld of uitzonderlijke omstandigheden, en de lijn “School en ouders” om ouders van leerlingen die getuige of slachtoffer zijn van geweld op school te informeren.

- ✓ De opleiding van leerlingen inzake *peer-mediation* en leerlingenaafvaardiging.
- ✓ De oprichting van het ‘Observatorium tegen geweld op school en schooluitval’.
- ✓ De opmaak van een praktische gids voor de voorkoming en de beheersing van geweld in de scholen (2013).

In de Franse Gemeenschap werd in 2015 ook een omzendbrief goedgekeurd die nieuwe instrumenten voor de voorkoming en de aanpak van pesten op school bevat en ter beschikking stelt van de onderwijsinstellingen die dat wensen.

B. Rust, vrijetijdsbesteding, recreatie en culturele activiteiten

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §71; General Comment No. 17]

Sinds 2010 werden de inspanningen om het recht van alle kinderen op vrijetijdsbesteding te waarborgen, opgevoerd.

Het Waals Gewest ondersteunt de geografische toegankelijkheid van vrijetijdsbesteding door huizen op te richten in de steden en gemeenten waar frequent activiteiten in worden georganiseerd voor jongeren dankzij de terbeschikkingstelling van ruimtes voor bibliotheken, spelotheken en huiswerkscholen. Aanvullende financiering om de huiswerkscholen in de buitenschoolse opvang en vakantiecentra te ondersteunen werd geprogrammeerd door de Franse Gemeenschap tussen 2016 en 2018.

Er wordt bijzondere aandacht besteed aan de toegang tot vrijetijdsbesteding van kansarme gezinnen. De gewesten bevorderen de mobiliteit doordat de tarieven van de openbare vervoersmaatschappijen rekening houden met de leeftijd en de sociale uitkeringen.

Via lokale netwerken voor de bevordering van de vrijetijdsparticipatie van personen in armoede werden meer mensen in de Vlaamse Gemeenschap aangezet tot deelname aan cultuur, sport en jeugdwerk. Met de vrijetijdskaart “Uitpas” wordt het vrijetijdsaanbod afgestemd op de behoeften van kinderen in armoede.

Bijkomende middelen voor jeugdwerk werden tot 2015 uitgereikt aan 54 gemeenten die scoren op zeven sociaalgeografische indicatoren maatschappelijke kwetsbaarheid bij kinderen en jongeren. Sedert 2016 worden deze middelen rechtstreeks en automatisch aan dezelfde gemeenten toegekend via het gemeentefonds.

Specifieke organisaties voor kinderen in armoede worden ondersteund en aangemoedigd om samen te werken met het reguliere jeugdwerk. Hiertoe promoot “de Ambrassade” dialoogcoaches die het gesprek tussen jeugdwerk en mensen in armoede op gang brengen. In 2016 werd een projectoproep gelanceerd om de samenwerking te stimuleren tussen organisaties die kinderen in armoede bereiken en, sportclubs en jeugdwerk. Doel is een duurzame participatie van kinderen en jongeren in armoede aan vrijetijdsactiviteiten te realiseren.

Met steun van de Vlaamse overheid gaat ook specifieke aandacht naar de vrijetijdsbesteding van vluchtelingenkinderen. Zo worden er onder meer informatie- en ontmoetingsmomenten ‘Kunst, Cultuur en Jeugdwerk met vluchtelingen’ georganiseerd. Vluchtelingenwerk Vlaanderen brengt met “Al-tochtonen van de toekomst” (2013-2016) jongeren, die met hun

ouders naar België zijn gevlucht, bij elkaar om te luisteren naar hun verhaal en in te spelen op hun nood aan zinvolle vrijetijdsbesteding.

Daarenboven zijn veel activiteiten van Sport Vlaanderen gratis of is er een kortingsbeleid. Het Expertisecentrum Buurtsport ondersteunt sinds 2014 initiatieven om, in het bijzonder, kansengroepen te bereiken. Het Steunpunt Vakantieparticipatie zorgt ervoor dat wie een laag inkomen heeft via lokale sociale organisaties kan intekenen op het aanbod vakantieparticipatie.

In het Waals Gewest ontvangen de sociaal-economisch achtergestelde buurten of gemeenten extra ondersteuning om het vrijetijdsaanbod voor jongeren te vergroten. Dankzij het programma 'straatsport' kunnen sportstructuren worden opgezet in sociaal achtergestelde buurten. De participatie van de buurtbewoners en de kinderen is doorslaggevend bij de keuze van de activiteiten/inrichtingen.

In het Brussels Gewest worden binnen en buiten de sociale woonwijken steeds meer activiteiten toegankelijk, inzonderheid dankzij de plannen voor sociale cohesie.

Het eerste Armoedebestrijdingsplan (2015) van het Waals Gewest geeft het Commissariaat-generaal voor Toerisme de opdracht een project 'toerisme voor allen' op te zetten om een publiek-privaat partnerschap tussen de toerismebureaus en de sociale partners te bewerkstelligen door de bureaus bewust te maken van het belang om in lagere prijzen voor kansarme personen te voorzien en de sociale partners bewust te maken van het belang om als actief relais met het doelpubliek te fungeren. Het Commissariaat-generaal kent de ONE een subsidie toe om het sociaal jongerentoeerisme te ondersteunen (225.000 euro in 2015).

In de Duitstalige Gemeenschap legt het decreet ter ondersteuning van het jeugdwerk de grondslag voor een gestructureerde subsidie (2011).

Een ander specifiek aandachtspunt van het beleid is het recht op vrijetijd garanderen voor kinderen met een handicap.

Uit onderzoek (2015) op vraag van de Vlaamse overheid waarbij ruim honderd kinderen bevraagd werden via groepsgesprekken, blijkt dat kinderen met een handicap moeilijk aansluiting vinden bij het bestaande vrijetijds- en jeugdwerkeraanbod. Ze voelen zich vaak niet welkom en haken sneller af, zijn meestal aangewezen op het beperkte vrijetijdsaanbod specifiek voor kinderen met een handicap of op activiteiten ontwikkeld door de school.

In de Vlaamse Gemeenschap bestaan jeugdorganisaties die specifiek werken met kinderen met een handicap of die er vanuit hun algemene werking aandacht aan besteden. Daarnaast worden de sportfederaties decretaal gestimuleerd om aanbod te ontwikkelen, waardoor ook kinderen met een handicap toegang hebben tot de sport. In 2016 werd de voorbereiding gestart voor een nieuw decreet bovenlokaal jeugdwerk, waarin voor dit type organisaties een plaats zal worden geboden.

In de jeugdcentra ondersteunt de voorziening 'gelijke kansen' van de Franse Gemeenschap de verenigingen die specifieke acties voeren voor personen met een handicap en/of sociaal-economisch kwetsbaar zijn door in tewerkstellingsondersteuning te voorzien. Er is ook structurele ondersteuning opgezet voor verenigingen die de toegang tot het cultuuraanbod vergemakkelijken voor personen met een handicap.

Het Waals Gewest ziet erop toe dat de sportinfrastructuur of de speelpleinen zo toegankelijk mogelijk worden gemaakt, zowel voor de kinderen als voor de personen die hen vergezellen. Tussen 2011 en 2015 werd in totaal 14.207.270 euro geïnvesteerd. Daarnaast heeft de gemeentelijke speelpleinwerking inclusieve stageweken georganiseerd.

De ADEPS promoot aangepaste fysieke en sportieve activiteiten. Zo worden verscheidene sportstages voor jongeren met een handicap georganiseerd in samenwerking met de Franstalige Liga Handisport waarbij de inclusieve aanpak steeds de voorkeur krijgt. De noties 'handicap' en 'noodzakelijke aanpassingen' maken thans deel uit van alle opleidingsprogramma's van het kaderpersoneel die door de ADEPS worden gesteund.

VI. BIJZONDERE BESCHERMINGSMAATREGELEN

A. Kinderen in migratie

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §38] Recht om gehoord te worden

De federale regering heeft ontwerpen ter omzetting van richtlijnen 2013/32/UE (asielprocedures) en 2013/33/UE (opvang) aan de Raad van State voorgelegd. Hierin zijn verschillende maatregelen opgenomen teneinde de rechten van zowel begeleide als niet-begeleide minderjarigen te versterken. Zo krijgt de begeleide minderjarige nu de mogelijkheid om een asielaanvraag in te dienen apart van die van haar/zijn ouders en/of vragen gehoord te worden door het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) onafhankelijk van zijn/haar ouders. Het wordt expliciet voorzien dat de CGVS aan de verklaringen van de minderjarige belang moet hechten dat aangepast is aan zijn leeftijd, maturiteit en kwetsbaarheid en dat het belang van het kind een determinerende overweging is die het CGVS moet leiden tijdens het examen van de asielaanvraag.

De wet opvang (2007) verduidelijkt de factoren waarmee rekening moet gehouden worden bij het evalueren van het belang van het kind : de mogelijkheid tot familiehereniging, het welzijn en de sociale ontwikkeling van de minderjarige, de veiligheid en zekerheid, en de mening van de minderjarige in functie van zijn leeftijd, maturiteit en kwetsbaarheid.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §77] Kinderen niet meer in gesloten centra plaatsen

BM1: Opvang van buitenlandse minderjarigen op een plaats aangepast aan kinderen: in 2014 werden 22 jongeren die verklaarden een NBMV te zijn in een gesloten centrum geplaatst gedurende de leeftijdsbepaling (maximaal drie dagen, verlengbaar met drie dagen). In 2015 werden 54 gezinnen met kinderen in een gesloten centrum geplaatst gedurende maximaal 48 uur.

De wet van 16 november 2011 bekrachtigt het beginsel van niet-detentie van gezinnen met kinderen in gesloten centra en verduidelijkt dat een gezin met minderjarige kinderen dat niet voldoet aan de voorwaarden inzake toegang en verblijf, wiens verblijf heeft opgehouden regelmatig te zijn of wiens verblijf onregelmatig is, in een eigen woning verblijft of in een woon-*unit* met open structuur, aangepast aan de noden voor gezinnen met kinderen (“terugkeewoning”). Sedert 2009 worden de gezinnen waaraan de toegang tot het grondgebied wordt geweigerd en die niet binnen 48 uur kunnen worden teruggedreven, eveneens in de terugkeewoningen gehuisvest. In alle opvangplaatsen wordt ervoor gezorgd dat de minderjarige kinderen en hun gezin worden afgezonderd van de overige bewoners.

Wanneer de gezinnen met minderjarigen worden gehuisvest in een gesloten centrum, is dat slechts gedurende enkele uren en in een specifieke kamer: ofwel in afwachting van hun overbrenging op de dag van hun aankomst naar een woon-*unit*, ofwel in afwachting van hun verwijdering om zeer vroege ochtendverplaatsingen naar de luchthaven te voorkomen.

In april 2016 heeft de Raad van State de wetsbepalingen vernietigd op grond waarvan een volwassen lid van een gezin met minderjarige kinderen in een gesloten centrum mocht worden vastgehouden tot het tijdstip van de terugkeer van het gezin, evenals de bepaling op grond waarvan een gezin met minderjarige kinderen met het oog op zijn verwijdering in een gesloten centrum mocht worden vastgehouden dat niet voldoet aan hun specifieke noden.

Wegens de open structuur van de terugkeerwoningen is het ontsnappingspercentage hoog (38 %). Om dat percentage te verminderen, zouden in 2017 binnen het gesloten centrum 127bis vijf woonunits moeten worden gebouwd die zijn aangepast aan de noden van de gezinnen en die rekening houden met de leeftijd van de minderjarige kinderen. Die gezinstehuizen zullen enkel dienen voor de huisvesting van de gezinnen die reeds werden gehuisvest in de open woonunits en die die plaatsen zijn ontvlucht. Die maatregel zal enkel in laatste instantie worden gebruikt na te hebben vastgesteld dat minder dwingende maatregelen niet hebben gewerkt en zal worden beperkt tot de tijd die strikt noodzakelijk is voor de verwijdering.

B. Niet-begeleide minderjarigen

[General Comment No. 6; CRC/C/BEL/CO/3-4, §75b; CRC/C/OPSC/BEL/CO/1, §36 b] Voogdij

In 2014 werd de voogdijwet gewijzigd zodat het voogdijsysteem voorzien voor NBMV, nu eveneens van toepassing is op minderjarigen afkomstig uit de Europese Economische Ruimte of Zwitserland. Om in aanmerking te komen voor de voogdij moet de minderjarige ofwel een aanvraag voor een verblijfstitel hebben ingediend omwille van mensenhandel en/of mensensmokkel ofwel zich in een kwetsbare toestand bevinden. Onder een kwetsbare toestand wordt begrepen: een illegale verblijfstoestand, onstabiele sociale toestand, zwangerschap, gebrekkigheid, gebrekkige lichamelijke of geestelijke toestand, toestand van mensenhandel of mensensmokkel of de bedeltoestand. De beoordeling van de kwetsbare toestand gebeurt door de dienst Voogdij op basis van de beschikbare informatie.

In de periode januari tot december 2016 ontving de dienst Voogdij 130 meldingen van minderjarigen afkomstig uit de Europese Economische Ruimte; in 36 gevallen werd een voogd aangesteld. In verschillende gevallen lag een intrafamiliale problematiek aan de basis van de kwetsbare situatie. De aangestelde voogden zijn gespecialiseerd in dit domein en hebben een bijkomende opleiding genoten. Bovendien werd een werkgroep met alle betrokken overheden opgestart, belast met het schrijven van aanbevelingen om de melding en opvolging van deze kwetsbare situaties zo effectief mogelijk te laten verlopen.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §75a ; CRC/C/OPSC/BEL/CO/1, §36c] Bijzondere bescherming toekennen aan alle NBMV

Thans bestaan er vier verblijfsprocedures voor NBMV: de asielaanvraag, een aanvraag voor een machtiging tot verblijf om humanitaire of medische redenen, een specifieke verblijfsprocedure waarin is voorzien voor de slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel, en een specifieke verblijfsprocedure voor NBMV die bij wet is ingevoerd in 2011. Er moet worden opgemerkt dat de wet van 2011 niet van toepassing is op de NBMV die afkomstig zijn uit de Europese Economische Ruimte. Alle NBMV worden voortaan geregistreerd, ongeacht of zij al dan niet asiel aanvragen.

Overeenkomstig de NBMV-procedure kan de voogd voor zijn pupil een machtiging tot verblijf aanvragen met als doel een duurzame oplossing te bepalen voor de NBMV die geen asielaanvraag heeft ingediend of van wie de asielaanvraag werd afgewezen. Sedert maart 2015 voorziet de wet erin dat die aanvraag kan worden ingediend ongeacht of er een andere procedure tot bescherming, machtiging of toelating tot verblijf of tot vestiging hangende is.

In de wet van 12 september 2011 met het oog op de toekenning van een tijdelijke machtiging tot verblijf aan de NBMV wordt onder een “duurzame oplossing” het volgende verstaan: de gezinshereniging in het land waar de ouders zich bevinden, een vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst of naar het land waar de NBMV gemachtigd is tot verblijf, met alle garanties op opvang en/of verzorging, en de machtiging tot verblijf in België. In de wet is gesteld dat bij het bepalen van de duurzame oplossing voorrang wordt gegeven aan de vrijwaring van de eenheid van het gezin. In de praktijk worden met betrekking tot de gezinshereniging de aangevoerde elementen steeds geval per geval onderzocht, waarbij de kwetsbaarheid van de minderjarige en artikel 10 VRK in aanmerking worden genomen.

De wet van 2011 voorziet erin dat het belang van het kind steeds voorop moet staan bij het zoeken naar de duurzame oplossing. Daartoe wordt voorzien in een constructieve dialoog met de voogd, de jongere en de advocaat. Alle relevante en specifieke aspecten van de situatie van een NBMV worden in aanmerking genomen. De voogden worden tijdens hun opleiding gewezen op de mogelijkheid om een duurzame oplossing te bepalen.

Indien de duurzame oplossing niet bepaald is, wordt een tijdelijk verblijfsdocument afgegeven voor een periode van zes maanden, verlengbaar. Alles wordt in het werk gesteld om de duurzame oplossing te bepalen voordat de minderjarige meerderjarig wordt. Er kan zich een probleem voordoen wanneer de NBMV enkele maanden vóór zijn meerderjarigheid aankomt op het grondgebied. In dat geval is de termijn soms te kort om een volledig onderzoek te kunnen uitvoeren.

In september 2014 is Fedasil gestart met een pilootproject “*My Future*” ten behoeve van de NBMV zonder verblijfsperspectief in België, met als doel de jongere voor te bereiden op de mogelijke scenario's aan het einde van zijn huisvesting in een opvangstructuur.

Om het begrip “belang van het kind” beter te integreren, heeft het CGVS in 2014 een project gelanceerd waarbij een consultatieve benadering gehanteerd wordt en beoogd wordt de mogelijke tegenstrijdigheden tussen het belang van het kind en het asielrecht te analyseren en te beantwoorden.

Onthaal- en beschermingscapaciteiten versterken

De Dienst voogdij en de voogden

Van 2010 tot 2015 volstonden ongeveer 240 voogden om alle NBMV onder voogdij te plaatsen. Om de noden te kunnen opvangen van een sterk toegenomen instroom midden 2015 heeft de dienst Voogdij een intensieve selectie georganiseerd. Eind 2016 waren 633 voogden actief. Ook met de verenigingen waarmee de dienst Voogdij een protocol heeft afgesloten voor het behartigen van voogdijen, werd afgesproken meer voogden in dienst te nemen. Zo werden in 2016 zes voltijdse voogden bijkomend aangeworven waarvan de kost door de federale regering wordt gedragen.

In 2015 en 2016 werden ook het budget en personeelsbestand van de dienst Voogdij versterkt. Zo werd besloten tot de aanwerving van 20 bijkomende personeelsleden en nam het budget toe van 3,1 miljoen in 2010 tot 6,5 miljoen in 2017.

Opvangplaatsen

Het aantal specifieke opvangplaatsen voor NBMV werd eveneens verhoogd van ongeveer 800 plaatsen naar bijna 3 000 plaatsen midden 2015.

In een eerste fase van de opvang worden de NBMV ondergebracht in observatie- en oriëntatiecentra (CRC/C/BEL/3-4§§756-769). In die gespecialiseerde centra is de opvangcapaciteit gestegen van 115 plaatsen naar 495 plaatsen. Sedert 2012 biedt het opvangcentrum te Sugny overigens een eerste opvang voor de NBMV die geen asiel hebben aangevraagd voor een periode die tot vier maanden kan duren.

In een tweede fase worden de NBMV doorverwezen naar de collectieve opvangstructuren van het Fedasil-netwerk. Het aantal plaatsen voor NBMV werd ook hier stevig uitgebreid van 585 collectieve plaatsen in 2015 naar 2.162 plaatsen in 2016. Fedasil ondersteunde ook mee de projecten om zeer jonge NBMV op te vangen in pleeggezinnen.

Door de aanzienlijke toestroom van NBMV hebben de gemeenschappen via hun jeugdhulpvoorzieningen verschillende acties ondernomen inzake de opvang en de begeleiding van de kwetsbare jongeren, en afspraken ter zake gemaakt met Fedasil.

In 2016 zijn er 145 opvangplaatsen voor NBMV bij gekomen, in cofinanciering van Fedasil en de Vlaamse overheid.

Op grond van de overeenkomst tussen de Franse Gemeenschap en Fedasil zijn er 130 collectieve opvangplaatsen voor NBMV ter beschikking gesteld. Binnen de Algemene administratie voor de jeugdhulp werd een NBMV-cel opgericht, die belast wordt met het beheer van het NBMV-plan. Dit plan berust op de invoering van een pleegzorgvoorziening, specifiek voor 40 NBMV, en heeft tevens gezorgd voor een toename in sociaaleconomische begeleiding en van het begeleid zelfstandig wonen van NBMV in appartementen onder toezicht voor 10 extra jongeren.

Binnen het aanbod jeugdhulp in de Vlaamse Gemeenschap bestaat er categoriale hulp. Zo zijn er plaatsen die voorbehouden zijn voor NBMV en gespecialiseerde hulp bieden. In het najaar 2015 werd de bestaande categoriale capaciteit versterkt met 18 residentiële en 40 ambulante plaatsen, voor een totaal van 152 plaatsen. In de periode augustus 2015 – maart 2016 werden er 58 NBMV jonger dan 12 jaar geregistreerd. Opvang in een gezin is dan meest aangewezen. Het personeelsbestand van de provinciale pleegzorgdiensten werd vanaf november 2015 versterkt en ondersteund door gespecialiseerde diensten om een aanbod te creëren voor deze groep. Er bestaan eveneens crisisnetwerken, georganiseerd per provincie. Crisishulp is rechtstreeks toegankelijk en aanmelding gebeurt bij een crisismeldpunt dat 24/7 bereikbaar is. “Ondersteuningsteams voor Allochtonen” organiseren bijstand voor de dienstverlening in de Vlaamse integrale jeugdhulp; afstandstolken en tolken ter plaatse worden geleverd in de Vlaamse welzijnsvoorzieningen.

Voorts zijn er verscheidene gespecialiseerde extra voorzieningen ingericht door Fedasil. Naast de bestaande plaatsen voor de zwangere minderjarigen, werden er plaatsen ingericht in het kader van projecten voor minderjarigen met psychologische problemen. Er kwamen tevens “*time out*”-plaatsen en specifieke plaatsen voor de NBMV van wie de procedure geresulteerd heeft in een negatieve beslissing en die een “*My Future*” begeleiding volgen (cf. *supra*).

C. Kinderen in conflict met de wet

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §83b] Het recht op een advocaat in alle stadia van de procedure

De wet betreffende bepaalde rechten van personen die worden verhoord (zogenaamde Salduz+-wet, 2016) heeft de wetgeving inzake het vertrouwelijk overleg aanzienlijk gewijzigd. Zo hebben alle minderjarigen die van hun vrijheid zijn beroofd alsook de minderjarigen die niet van hun vrijheid zijn beroofd en worden ondervraagd over misdrijven die strafbaar zijn met vrijheidsbeneming, recht op een vertrouwelijk overleg vóór het eerste verhoor. Daartoe wordt steeds contact opgenomen met de permanentiedienst (waaronder advocaten die gespecialiseerd zijn in jeugdzaken) of bij gebrek hieraan de stafhouder van de Orde of zijn gemachtigde. Ten slotte is in de wet van 2016 gesteld dat, indien de ondervraagde minderjarige de taal van de procedure niet verstaat of spreekt of indien hij lijdt aan gehoor- of spraakstoornissen en indien de advocaat de taal van de te horen minderjarige niet verstaat of spreekt, een beroep wordt gedaan op een beëdigd tolk. Voor de politie legt de wet de aanwezigheid van een advocaat aan de zijde van iedere ondervraagde (minderjarige) verdachte op.

De minderjarige wordt verondersteld kwetsbaar te zijn, hij kan dus niet verzaken aan het recht op bijstand van een advocaat.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §83d, f] Minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit plegen

MJ2: Subsidiariteitsbeginsel: 55 % van de door een rechter genomen maatregelen zijn ambulante maatregelen.

In België kunnen minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit plegen en 12 jaar of ouder zijn maatregelen opgelegd krijgen door de gespecialiseerde jeugdrechtbanken, met als eerste doelstelling het verlenen van hulp aan de minderjarige. De jeugdbeschermingswet voorziet in het principe van subsidiariteit m.b.t. deze maatregelen (CRC/C/BEL/3-4, §§ 792-793).

De diensten voor intensieve begeleiding, mobilisatie en observatie die in maart 2011 in de Franse Gemeenschap werden opgericht, vormen een alternatief voor de plaatsing in een gemeenschapsinstelling voor jongeren van 14 tot 18 jaar (uitzonderlijk vanaf 12 jaar) die worden vervolgd wegens een als misdrijf omschreven feit. De diensten voor intensieve begeleiding, mobilisatie en observatie leggen twee maatregelen ten uitvoer. Ten eerste de intensieve observatie en mobilisatie, bevolen door de jeugdrechter in de voorlopige fase, voor een duur van drie maanden, eventueel eenmaal verlengbaar. Ten tweede de intensieve educatieve begeleiding en de geïndividualiseerde omkadering, beslist door de jeugdrechtbank op grond van een vonnis, voor een duur van maximaal twaalf maanden.

De zesde staatshervorming voorziet in de communautarisering van het bepalen van de aard van de maatregelen die genomen kunnen worden ten aanzien van de minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, van de regels inzake de uithandengeving, van de regels inzake de plaatsing in een gesloten instelling, en van de gesloten instellingen, zulks volgens nader te bepalen modaliteiten. De organisatie van de familie- en jeugdrechtbanken blijft een federale materie. Het jeugdsanctierecht wordt zodoende momenteel geëvalueerd in de verschillende deelstaten.

In de Vlaamse Gemeenschap is momenteel een ontwerp van eerste Vlaams decreet betreffende jeugddelinquentie in voorbereiding. Dit traject werd opgestart met een omgevingsanalyse waarna een debat met stakeholders volgde. Tegelijk werd een parallel traject gelopen met ouders en jongeren. In de zomer van 2016 werd een armoedetoets uitgevoerd op de geformuleerde denkpistes. Opzet is om het nieuw decreet begin 2018 in werking te laten treden.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §83a] Uithandengeving

In uitzonderlijke gevallen kunnen minderjarigen van 16 jaar en ouder die een ernstig feit hebben gepleegd of die eerder maatregelen opgelegd kregen, in laatste instantie doorverwezen worden naar een bijzondere kamer bij de jeugdrechtbank of een Hof van Assisen (CRC/C/BEL/3-4, §793).

Ingevolge de wet tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (2016) zijn alle misdaden echter correctionaliseerbaar, zodat strikt genomen enkel de bijzondere kamer bij de jeugdrechtbank bevoegd is om een uithandengeven minderjarige te beoordelen.

Naar aanleiding van de communautarisering van bepaalde aspecten van het jeugdrecht komt het beleid met betrekking tot uithandengeving bij de Gemeenschappen. Het Regeerakkoord van de Vlaamse Regering beschrijft de contouren van een nieuw jeugdsanctierecht met behoud van de uithandengeving. De modaliteiten hiervan worden momenteel nog nader bepaald. Het ontwerp van Wetboek inzake de preventie, de jeugdhulp en -bescherming van de Franse Gemeenschap voorziet het behoud van de uithandengeving, doch onder striktere voorwaarden. Het NCRK-intergouvernementeel orgaan heeft kennis genomen van het publiek advies terzake uitgebracht door het NCRK-adviesorgaan.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §83a] Kinderen die van hun vrijheid beroofd zijn

Plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd

MJ5: Participatie tijdens plaatsing in een open of gesloten regime: Vooralsnog zijn geen gegevens over de effectiviteit van het recht op participatie beschikbaar.

Minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd kunnen door de jeugdrechter een gedwongen plaatsing opgelegd krijgen in een open (vanaf 12 jaar) of in een gesloten (vanaf 14 jaar en in uitzonderlijke gevallen vanaf 12 jaar) gemeenschapsinstelling. De plaatsing is een beschermingsmaatregel die conform artikel 25 VRK in tijd beperkt is en regelmatig herzien wordt. Zo moet de maatregel tot plaatsing in een open of gesloten regime opnieuw worden onderzocht vóór het verstrijken van een termijn van zes maanden. De bevoegde instanties sturen om het kwartaal aan de jeugdrechtbank een evaluatieverslag over de persoon die het voorwerp heeft uitgemaakt van een beslissing die een maatregel van bewaring in een gesloten instelling oplegt.

Het Wetboek inzake gemeenschapsinstellingen, aangenomen door de Franse Gemeenschap in 2014, verankert de activiteiten van deze gemeenschapsinstellingen in de eerbiediging van de rechten van het kind en onder meer van artikels 37 en 40 VRK. In dat verband kan eraan herinnerd worden dat de pedagogische actie van de gemeenschapsinstelling in eerste instantie de herinschakeling van de jongere in de maatschappij beoogt en dat de sociaal-educatieve

aanpak moet primeren. Het wetboek voorziet in een welomschreven blauwdruk voor het pedagogisch project van iedere instelling en verheft de opleiding van de professionals die in contact komen met de geplaatste jongeren eveneens tot prioriteit.

In de Duitstalige Gemeenschap kwam er een reorganisatie en versterking van het systeem voor de begeleiding van kinderen die geplaast zijn in een gemeenschapsinstelling; het systeem wordt meer flexibel dankzij de samenwerking met particulieren erkend door de Gemeenschap.

Uit handen gegeven minderjarigen

Ten gevolge van de zesde staatshervorming werden de gesloten federale centra overgedragen aan de gemeenschappen. Minderjarigen die na uithandengeving veroordeeld worden tot een vrijheidsberovende straf worden in dergelijk centrum van de gemeenschappen geplaast.

In de Franse Gemeenschap werd een nieuw project inzake tenlasteneming van uit handen gegeven jongeren opgestart. Op grond daarvan zal een nieuw decretaal kader worden voorgelegd aan het parlement. Er wordt tevens voorzien in de invoering van een commissie van toezicht en van een klachtenbehandelingsmechanisme met het oog op de controle van de inachtneming van de rechten van de uit handen gegeven jongeren.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §83g] Isolatie

In de Vlaamse Gemeenschap stelt het Decreet Rechtspositie van de Minderjarige dat tijdelijke afzondering of tijdelijke vrijheidsbeperking alleen mogelijk is indien, en zolang, het gedrag van de minderjarige risico's inhoudt voor zijn eigen fysieke integriteit of voor de fysieke integriteit van medebewoners of personeelsleden, of materieel vernielend werkt. In de gemeenschapsinstellingen werd, zoals aanbevolen door de Zorginspectie, in 2015 een gedragscode voor afzondering opgesteld. Deze code omschrijft richtlijnen met betrekking tot mogelijke aanleidingen tot afzondering, de condities waaronder een jongere in afzondering kan worden geplaast, de manier waarop een verblijf in afzondering moet verlopen en hoe met jongeren en ouders gecommuniceerd wordt over het gebruik en de modaliteiten van de afzonderingsmaatregel. De gedragscode bepaalt onder meer dat bij een afzondering die de ondergrens van één uur overstijgt, de campusverantwoordelijke, staflid, pedagogisch directeur of hun gemandateerde vertegenwoordigers actief betrokken worden bij het uittekenen van de maatregel, de registratie en opvolging ervan. Alle minderjarigen (en hun ouders) krijgen bij opname een brochure waarin de informatie over de mogelijkheid tot afzondering op een toegankelijke wijze wordt verstrekt.

In de Franse Gemeenschap mag een isolatiemaatregel enkel genomen worden in het kader van een plaatsingsmaatregel in open of gesloten gemeenschapsinstelling en uitzonderlijk wanneer de jongere zijn fysieke integriteit of deze van andere jongeren, van personeelsleden of van bezoekers in het gedrang brengt. In het wetboek voor de gemeenschapsinstellingen worden de nadere modaliteiten en waarborgen met betrekking tot die beschermingsmaatregel duidelijk vermeld. Zo mag de directie in geen geval een isolatiemaatregel nemen als straf en moet zij, wanneer de afzondering noodzakelijk is om veiligheidsredenen, de jeugdrechtbank bevoegd voor het dossier van de jongere en zijn advocaat onverwijld op de hoogte brengen. De jongere die het voorwerp uitmaakt van een isolatiemaatregel krijgt het dagelijkse bezoek van een lid van het directieteam en van een lid van het psycho-medisch-sociale team en om de twee uur tussen 8 en 22 uur van een lid van het opvoedend team. Elke gemeenschapsinstelling moet

een register van de isolatiemaatregelen bijhouden dat elk ogenblik door de ambtenaren van het bevoegde bestuur, door de Algemeen afgevaardigde voor de rechten van het kind en door de advocaat van de jongere moet kunnen worden geraadpleegd.

Toezicht

In 2009 en 2010 voerden de Vlaamse Zorg- en Onderwijsinspectie gerichte inspecties uit op de toepassing van de rechten van minderjarigen in alle jeugdhulpvoorzieningen, met uitzondering van de gemeenschapsinstellingen. Na deze specifieke inspectieronde werd het toezicht op de (kinder)rechten opgenomen in de reguliere inspecties. Daarnaast worden ook regelmatig sectorale inspecties uitgevoerd met focus op de rechten van de minderjarige.

Sinds 2012 inspecteert de Zorginspectie ook de gemeenschapsinstellingen en treedt daarbij in gesprek met minderjarigen. Op basis van een eerste inspectie stelden de betrokken instellingen een gezamenlijk actieplan op. In 2015-2016 volgde een nieuwe inspectieronde waaruit bleek dat er veel vooruitgang werd geboekt. Alle campussen van de gemeenschapsinstellingen zijn aan de slag gegaan met de effecten van het decreet rechtspositie van de minderjarige, het personeel werd extra opgeleid in ervaringsleren en crisisinterventie en de inspraakprocedures voor jongeren zijn op punt gesteld. Elke voorziening en sector heeft een uitgewerkte klachtenprocedure.

In januari 2017 keurde het Vlaams Parlement een nieuw decreet goed dat het extern toezicht en de externe klachtenregeling regelt bij voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren. De klachtenbehandeling wordt toevertrouwd aan maandcommissarissen en een commissie van toezicht die zullen worden aangestuurd door het Kinderrechtencommissariaat. Deze maandcommissarissen onderhouden ter plaatse contacten met de minderjarigen en de medewerkers van de voorziening. Ze kunnen bemiddelen, maar ook de jongere helpen om een formele klacht in te dienen, die dan altijd afgehandeld wordt onder supervisie van de Kinderrechtencommissaris.

Sedert 2012 is in het decreet inzake jeugdhulp gesteld dat de Regering van de Franse gemeenschap een externe wetenschappelijke evaluatie moet inleiden die tot doel heeft de relevantie en de doeltreffendheid van de maatregelen te evalueren die uitgevoerd worden door het geheel van de sector om aan de beginselen van het decreet, daaronder begrepen de inachtneming van de in het VRK bedoelde rechten, tegemoet te komen.

Het ontwerp van Wetboek voor preventie, jeugdhulp en jeugdbescherming zal een nieuw luik bevatten dat specifiek gewijd is aan de toezicht- en klachtenmechanismen die ter beschikking staan van de kinderen en jongeren geplaatst in een gemeenschapsinstelling die onder de bevoegdheid van de Franse Gemeenschap valt. Dat luik voorziet in de oprichting van een onafhankelijk toezichtsorgaan, de invoering van een mechanisme voor de behandeling van klachten van kinderen en jongeren die beslissingen willen aanvechten die tegen hen zijn genomen en/of een mogelijke schending van hun fundamentele rechten willen aanklagen, alsmede de invoering van een extern beroep bij een onafhankelijk orgaan. Er wordt tevens rekening gehouden met de noodzaak van begeleiding van de minderjarige bij het indienen van zijn klacht.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, 83h] Gemeentelijke administratieve sancties

De wetgeving betreffende gemeentelijke administratieve sancties werd in 2013 gewijzigd en voorziet in extra flankerende maatregelen voor minderjarigen:

- ✓ Bij het opstellen van een administratief sanctiereglement zijn de gemeenten verplicht om advies in te winnen van de lokale jeugdraad.
- ✓ De sanctionerende ambtenaar heeft de mogelijkheid om alvorens de administratieve procedure op te starten de ouders of voogd te informeren van de vastgestelde feiten en te vragen gepaste opvoedkundige maatregelen te nemen (procedure van ouderlijke betrokkenheid). Indien gepaste maatregelen worden voorgesteld kan de procedure hier stopgezet worden.
- ✓ De sanctionerend ambtenaar is verplicht een aanbod tot bemiddeling te doen. Enkel indien niet op deze bemiddeling wordt ingegaan, of deze faalt, kan een sanctie opgelegd worden.
- ✓ Bij de opstart van de procedure voor het opleggen van een administratieve geldboete dient de bevoegde overheid de stafhouder van de Orde van advocaten hiervan op de hoogte brengen, zodat de minderjarige door een advocaat kan worden bijgestaan. De advocaat kan ook aanwezig zijn tijdens de bemiddelingsprocedure.
- ✓ Tegen de beslissing tot het opleggen van een administratieve geldboete kan de minderjarige via kosteloos verzoekschrift beroep indienen bij de jeugdrechtbank.

Gemeentelijke overheden kunnen minderjarigen echter nog steeds een administratieve sanctie opleggen buiten het systeem van de jeugdrechtbanken. De wetswijziging verlaagt ook de minimumleeftijd voor het opleggen van een gemeentelijk administratieve sanctie van 16 tot 14 jaar en breidt de mogelijke sancties uit met een tijdelijk plaatsverbod en gemeenschapdienst van maximum 15 uur. Deze maximumsancties zijn lichter dan deze voorzien voor meerderjarigen. Niet de minderjarige, maar zijn ouders of voogd zijn burgerrechtelijk aansprakelijk voor het betalen van de administratieve geldboete.

Uit de praktijk blijkt dat de gemeenten omzichtig te werk gaan ten aanzien van minderjarigen. Een bevraging van de federale overheid in 2015 toont aan dat 73,4 % van de Belgische gemeenten voorziet in de mogelijkheid om boetes op te leggen aan minderjarigen. Van deze gemeenten heeft slechts 15 % de minimumleeftijd verlaagd tot 14 jaar. Minder dan 1% van het totaal aantal administratieve sancties werd opgelegd aan minderjarigen.

Naar aanleiding van vier vernietigingsberoepen toetste het Grondwettelijk Hof onder meer af of de rechten van de minderjarigen niet onevenredig beperkt werden door de verlaging van de minimumleeftijd. Het Hof oordeelde dat deze bepaling (en de wet in het algemeen) niet in strijd is met de Grondwet, in samenloop met de bepalingen van het VRK. Dit omwille van de hierboven besproken beschermingsmaatregelen die in de wet ingebouwd zijn, en de bepaling dat de minderjarige, ongeacht de hoogte van de sanctie, steeds gehoord worden.

VII. TENUITVOERLEGGING FACULTATIEF PROTOCOL INZAKE DE VERKOOP VAN KINDEREN, KINDERPROSTITUTIE EN KINDERPORNOGRAFIE

[CRC/C/BEL/CO/3-4§81; *General Comment No. 6*]

In het kader van de nationale actieplannen ter bestrijding van mensenhandel (cf. *supra*) blijft België zijn maatregelen in het kader van het voorkomen en bestrijden van kinderhandel, daaronder begrepen van de NBMV, versterken.

Zo hebben de wetten van 31 mei 2016 tot verdere uitvoering van de Europese verplichtingen op het vlak van seksuele uitbuiting van kinderen, kinderpornografie, mensenhandel en hulpverlening bij illegale binnenkomst, illegale doortocht en illegaal verblijf en van 30 november 2011 tot wijziging van de wetgeving wat de verbetering van de aanpak van seksueel misbruik en feiten van pedofilie binnen een gezagsrelatie betreft wijzigingen aangebracht in het Strafwetboek met het oog op aanpassing aan de huidige technologieën. Bovendien werden regelmatig wetswijzigingen aangenomen om extraterritorialiteit en uitlevering voor seksuele misdrijven gepleegd op de persoon van een minderjarige, toe te staan.

In 2013 werd de definitie van mensenhandel in het strafwetboek verduidelijkt en uitgebreid. De nieuwe wetgeving schept klaarheid rond bepaalde jurisprudentiële interpretaties die stelden dat er van mensenhandel alleen sprake kon zijn wanneer er een netwerk voorhanden was en niet wanneer het om 'persoonlijke' uitbuiting ging. Daarmee vielen bijvoorbeeld de *loverboys* buiten het toepassingsgebied van de wet. Een andere wetswijziging van 2013 voorziet in de vermenigvuldiging van de boete met het aantal slachtoffers.

Op basis van een evaluatie van de multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot NBMV slachtoffers van mensenhandel in 2014, werd het opsporings- en vervolgingsbeleid van mensenhandel in 2015 aangepast. Een magistraat van het jeugdparket moet nu betrokken zijn bij de tweejaarlijkse lokale coördinatievergaderingen, georganiseerd door de magistraten gespecialiseerd in mensenhandel samen met de andere controlediensten. Dit nieuw gegeven moet ervoor zorgen dat bepaalde situaties van mensenhandel met minderjarige slachtoffers beter geïdentificeerd en begeleid kunnen worden. In 2016 werd ook de omzendbrief inzake de multidisciplinaire samenwerking aangepast om ook aandacht te vestigen op Belgische minderjarige slachtoffers en slachtoffers van *loverboys*.

Verder werden in 2012, 2014 en 2016 opleidingen voorzien voor het personeel van Fedasil om de detectie en bescherming van minderjarige slachtoffers door eerstelijns werkers te verbeteren alsook een verwijzingsmechanisme naar de erkende gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel uit te werken. Daarnaast werden ook opleidingen voorzien voor de voogden (2015) en het personeel van de Dienst Vreemdelingenzaken (2016). In 2016 werd tevens het Vademecum met betrekking tot de interdisciplinaire tenlasteneming van NBMV (gebruiksaanwijzing voor eerstelijns werkers) goedgekeurd.

In november 2014 werd de bewustmakingscampagne “ik zeg STOP!” gestart in het kader van een brede inspanning tot samenwerking tussen betrokken partijen. Doel is het grote publiek bewust te maken voor kinderen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik en te informeren over het belang van het melden van verdachte handelingen aan de autoriteiten via de website

<http://ikzegstop.be/>. De Belgische politie zal deze informatie dan overmaken aan collega's in het betrokken land alsook aan Europol en Interpol indien dit noodzakelijk blijkt te zijn.

VIII. TENUITVOERLEGGING FACULTATIEF PROTOCOL BETREFFENDE DE BETROKKENHEID VAN KINDEREN IN GEWAPENDE CONFLICTEN

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §79; CRC/C/OPAC/BEL/CO/1, §11]

In 2013 werd de wet tot vaststelling van het statuut van de militairen en kandidaat-militairen van het actief kader van de Krijgsmacht gewijzigd. Daarin werd bepaald dat de hoedanigheid van kandidaat-militair van rechtswege wordt ontnomen van de kandidaat die geen achttien jaar oud is wanneer een periode van oorlog wordt afgekondigd en dat in vreedstijd de militair die geen achttien jaar oud is zich niet mag bevinden in hulpverlening en evenmin in bijstand bij bepaalde militaire opdrachten die hem enig gevaar zouden kunnen doen lopen.

IX. RATIFICERING INTERNATIONALE MENSENRECHTENINSTRUMENTEN

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §84] België heeft het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijning geratificeerd in 2011 en het Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, alsmede het Facultatief Protocol bij het VRK inzake een mededelingsprocedure, in 2014.

In 2016 heeft België het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld geratificeerd.

[CRC/C/BEL/CO/3-4, §75d] In 2014 is België tevens toegetreden tot het Verdrag van 1961 tot beperking der staatloosheid.